

ԱՐԵՎԵԼԱՆ

ԲԱՆԱԿԱՆ

ԿԻՍԱՄԱՆԵԱՅ
ԱԶԳԱՏԵՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱԳԱԿԱՆ

327 ՏԱՐԻ
1902

ԹԻՒ 5 ՄԱՐՏ 1

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՅՕՐԵՆ
Ս. ՄԱՄԳԼՈՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ

M. M. HASSALIAN GOS Smyrna

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պարմանի Կարօռ	225
Շփարսքին մը	Ռ. Պերսերեան 229
Կարի մը Արցունք Բանալի	Գ. Խանցեան 233
Գրադատական Նոր Բանալի	Մ. Նուպարեան 234
Կեանք ու Միտք երէկ ու Այսօր	Մարտ 239
Քրկ. Պիմաստութիւնք եւ Տէրհիւշեան	Ա. Յարութեան 243
Հարիւրամեայ Յոբել. Ազգ. Հիւանդնոց	Վարսամ 254
Պաշտօնական Հեքքում	Ազգ. Հիւանդանոց 255
Վերջին Երեկոյց	Ղ. Վարպէտեան 257
Ճերմակ ու Մեղմէկ Դիմաւոր	Նուրեան 259
Արաքաղ	Ա. Ա. Մ. 261
Յաւակցական	263
Քաղաքական	263

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Գոհութեամբ կ'ժանուցանենք թէ ի դիւրութիւն կ'ողջող մեր Մեծ. բաժանորդաց թերթիս գործակալու թիւնը ստանձնած է՝

ՄԵԾ. ՎԱՐԴԱՆ ԷՖ. Կ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պաշտօն. Հասց. Կ. ՊՕԼԻՍ

Հետեւեալն Ա. Մեծ. բաժանորդագրուիլ վաժա. քողը կարող են գիմել վերայիշեալ հասցէին՝

Աւելորդ չլինիր յայտնել նաեւ թէ ի դիւրութիւն մեր Մեծ. բաժանորդներուն, բաժնեգնող գանձումներն պիտի կատարէ Մեծ. Վարդան ԷՖ. Կ. Վարդանեան ի ձեռին ունենալով Ա. Մեծ. ընկալող իրներն՝ ստորագրուած և կնքուած՝ խմբագրութեանս կողմէ, ուստի կը խնդրուի մեր Արդայ Բաժանորդներէն վճարել յիշեալին իրենց ներկայացած ժամանակ։

ԽՄԲ. Ա. ՄԱՄԼՈՅ

Ա. Մեծ. մեղքի կ'ժամանուի նաեւ հառց 3 դրուշ։

Փափարար կրնան ղիմել մեր ԳՈՐԱԿԱԼԻՆ ԷՆ Ի Պաշտ. Գրք. ԷՆ 59 ՄԵԾ. ՆՇԱՆ ԷՖ. ՕԶԱՆԵԱՆԻ։

 ԲԱՅՈՒԱԾ Է

“ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՍԼՈՅ.”

ՅԶրդ. ՇՐՋԱՆԻ

1902

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

 Կը խնդրուի ուշադրութեան առնուի
քաժանորդագրութեան
ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԸ:

ԸՆԴՈՒՆ Բարիցի կեանքի և հրդէհի ապահովա-
դրական ընկերութիւնն, 9 վանտանի հրապարակ, պատիւ
տնի ծանուցանելու իր յաճախորդներուն թէ իզմիրի
միակ զարմակալ անուանած է Տիարք **ՋՈՒՏԻՉԻ, ԳԱ-**
ԲԱՄԱՆ ՄԱՅՆԵՐԻ և ընկերութիւնն, սեղանաւորք:

Հետեապէս այս պարտններն են միակ ներկայացու-
ցիչներն՝ որոնք արտանետել են ընկերութեան անուան
ապահովագրել և կատարել ապահովագրիներու դան-
ձումներն:

Իշմիր, 12 Թարա 1902

ԻՆՆԻՈՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ա.ԲՄԱՆ ԲՕԴԻԷ

46 ՄԹԵՐԱՆՈՑ—ԴԵՂԱՐԱՆ 46

ՖԱԼՊՈ

ՁՄԵՌՈՒԱՆ ԱՊՐԱՆԲՆԵՐ

Մօրիւ ձկան իւղ՝ ճերմակ, թարմ և ընտիր տեսակի, մեծ ա. քանակ և օխայով. — Սէյլանի, Հնդկաստանի, Պարսկաստանի և Գօնկոյի թէյ օխան 14 դրուէն սկսեալ զանազան գիներով. — Ամեն տեսակ քիմիական և դեղագործական արտագրութիւններ, ինչպէս Իսպիւր, Պրօֆու, Էսթրէ, Եւնօ, Վէյլէ Էստէ, Քէլէն՝ գանազան գործարաններէ ելած, ամանով և քիւլով. — Համեմմներ, ինչպէս կասիա (Բաբլէն), պղպեղ, մեխակ, մշկնկոյղ, Վա-նիլայի իւղ, Բէրուի արքայական քիւքիւն, Էս. — Անգլիական մանտնէթ՝ ընտիր տեսակէ. — Պարսկական հինայ՝ սև ու կարմիր:

Արհեստաւորներու վերաբերեալ ամեն տեսակ նիւթեր, ինչպէս ձուկի սօսինձ, ալքօլ, ջնարակ, արջասող, արքայաջուր:

Վիրակապներ (bandage) դիւրին և հանգիստ կերպով գործածելի, նաև խիստ դիմացկուն. — Ձանթայի բրնձափոխի՝ ընտիր տեսակը, օխայով. — Ոտքի կոշտերը հանելու համար առաջնակարգ խիւս. — Լեղի նուշի կաթ, անհրաժեշտ ամեն վայելչասէր կիներու համար:

Վերոգրեալ բոլոր նիւթերը մեծ ու փոքր քանակով և անմրցելիօրէն աժան գիներով կ'ծախուին մեր Դեղարանին մէջ:

ԺՕԶԷՔ ՖԱԼՊՈ

46, Շիշեհիմներու փողոց, 46

Սոյն դեղարանին մէջ կ'պատրաստուին նաև բոլոր բժիշկներու դեղագիրները չափաւոր գիներով:

24 — 3

ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆՆ

Կ'դառնուին Մեծ. Տօր. Ն. Տաղաւարեանի բոլոր հեղինակութիւններն Հայերէն և Պրանսերէն:

Ս Տ Ա Յ Ա Ծ Է

ՀԻՆ ՕՐԵՐ ՈՒ ԱՅԴ ՕՐԵՐՈՒՆ ՀԱՅ ՄԵԾԱՏՈՒՆՆԵՐԸ. — 1550—1870 Գրեց Յ. Պ. Մ. Վենետիկ 1901 Դին 5 դրուէ:

ԱՂՕՏ ՆՇՈՑԼՆԵՐ. — Բարսեղ Պ. Խալկեղեան, Կ. Պօլիս Տպագր. Սարրեան 1901 Դին 2 1/2 դրուէ:

ԿՈԿՈՆՆԵՐ. — Ե. Տ. Եղիազարեան — Բանաստեղծութեանց հատորիկ մը, Տպ. Մ. Սարրեան և Ընկ. Կ. Պօլիս 1901 Դին 5 դրուէ:

Ա. Ե. Պ. ԲԵՆԻՇԵԱՆ ԵՂՐԱՄՔ

ՇԻՇԷՃԻԼԵՐ ՓՈՂՈՅ
ԵՌԱՊՈՒՅԻ ՅԵՐԵՄՆԻՅԵ ԿԵՅ

ԹԻՒ 1 ԵՒ 3

ՇՏԵՄԱՐԱՆ ԳԱՋՄԻՐԻ. ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏԻ

ԵՒ

ԳԵՐՁԱՎԱՏՈՒՆ

Պատիւ ունինք ծանուցանել թէ եղբանեկա յարմար ամեն տեսակ գազմիրներ, ֆրանսական ֆաներաներ եւ ընդունած ենք, և հազար ամներու ճաշակուոր, ձեռք ար ըլլալուն ամեն ջանք և դժուար թիւն չպիտի խնայենք, ուստի կ'հրաւիրենք մեր յաճախորդներն և Արդայ Հասարակութիւնը պատուելու իրենց այցելութեամբ մեր վաճառատուներ:

24—6

ՎԱՀԱՆ ԶՄԻՒՌՆԱԿԵՍԵԱՆ

ԺԱՄԱԳՈՐԾ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Արդայ Հասարակութեան թէ Բ Չուհա Պէտէոթէն թիւ 14 իմ նոր բացած վաճառատան մէջ կը ծախուին մեծ և փոքր քանակութեամբ ամեն տեսակ ժամացոյցներ, ոսկիէ, արծաթէ, նիքէլ, սև oxid, գարնոզ ամառ, ցոյց և քրօնօճէթրը դրողանի ժամացոյցներ:

Զարթուցիչ, պատի և դպրոցի մեծ ժամացոյցներ (pendules)

Զանազան տեսակ գոշարեղէնք, ինչպէս ապարանջան, քար-
Փիցա եւ:

Ժամացործներու և ոսկերչաց վերաբերեալ ամեն տեսակ զանազան գործիներու — Հան կը յարդարուին ամեն տեսակ ժամացոյցներ իրապէս երաշխաւորեալ:

Ժամացոյցներու վաճառումն և յարդարումն արտակարգ զեղջեալ գիներով կ'ըլլան:

24—5

THE GRESHAM

ԿՐԻՇԱՄ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵՍԱ Ի ԼՕՆՏՕՆ

Պահեստի գումար Ընկերության	
1899 Վեկա. 51 ին	Ֆր. 177 060 451
Տարեկան հասցի Ապահովագրիները	
և Տեղի 1899 Վեկա. 51	» 30.835 371
Ընկերության հաստատության թույլ	
կառն 1848 թ. վճարումը Ապահովագրական պայմանագրիները	
կենսաակտիվության, վերացնում է	» 383.793 872
1898 տարի ընկերության մեջ յանձնած	
է 6612 ապահովագրի որոշ գումար	» 58.680 009
Առև իրենց արժանի տեղեկություն համար, կ'անդրադարձվի	
բեր հանար գործարարները:	
Նպատառար ապահովներ այն յանձնակառարները որոնք	
յանձնարարներ կ'առնեն:	
Ընդհանուր գործակալը Փոքր Ասիայ, Արշակունյացոսի կղզեաց	
և, Կիպրոսի:	

24-18

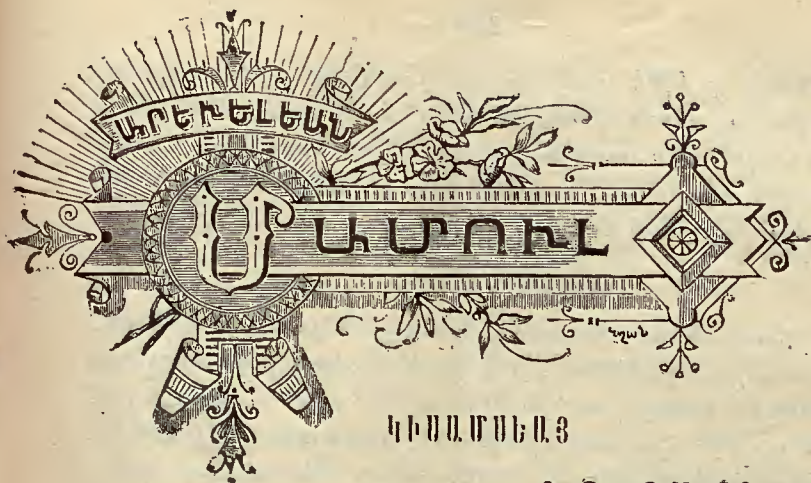
ՀՕԼԻ ՌՕՊՕԼԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՅԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՆԻ ՆԵՐՍԷՍ ԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅԻՆ

Տիկին Տ. Սիմոնյանի մահուան առթիւ

Տիրք	Եզրաք	Գաղափարներ	1	Ուր
»	Յովհաննէս Պարծաճեան		1	Էւր
»	Մեարայ Յ. Աղազարեան		3	Մեհէր
»	Աւետիս Աւարեան		2	»
»	Իսաբել Եփրեմ		2	»
»	Աւետիս Լալաճեան		2	»
»	Գեորգ Բէլլեան		1	»
»	Մանուկ Գափաճեան		1	»
»	Սահակ Բարսեղեան		4	»

ԹԻԻ 5

1 ՄԱՐՏ 1902

ԴԱՐՄԱՆԻ ԿԱՐՈՏ

ՔԱՒԱԹՆԵՐԷ զրկուած թղթակցութիւններ ստէպ
կտեսնուին ազգային թերթերու մէջ և անժխտելի իրո-
ղութիւնն որ կ'գիտուի անոնց մէջ, զանգատներու
տեղատարափն է՝ գպրոցներու, վանքերու, առաջնորդ-
ներու, պաշտօնական ժողովներու դէմ: Շատ հազուա-
դիւտ դարձած է այդ թղթակցութեանց մէջ գտնել
ուրախաւիթ պարտոյ այ մը, գոհունակութիւն պատճա-
ռող լուր մը կամ առանց տրտունջի ու դժգոհութեան
տող մը:

Շատ անգամներ զրուած, կրկնուած և ծեծուած է
գաւառներու այս դատապարտելի զրութեան՝ և կըր-
նանք ըսել՝ այս ժառանգական դժգոհութեան մասին,
բայց ինչ որ ալ զրուի և ինչ միջոցներ ալ խորհուին,
միշտ նոյն լարկան ու տրտունջներով առջի ազազակը
պիտի արձագանգ գտնէ հրապարակի վրայ և կստկած

չունինք որ եթէ արմատական դարմաններ ձեռք չառնուին, ոչ միայն իրաց վիճակը նոյնը պիտի մնայ, այլ քնդհակառակն՝ արդէն դոյնութիւն ունեցող կուսակցութեանց ձկուման և երկպառակութեանց ճիւղաւորման առիթները պիտի հայթայթուին:

* * *

Գաւառներէ հասած թղթակցութիւններ երբ անհրատարակելի կ'մնան, յօդուածագրերը կրկին ու կրկին կ'պնդեն իրենց դրածին վրայ և կ'խնդրեն անոնց առաջին առթիւ հրատարակութիւնն, իրր ճշմարտութեան ու անկողմնակալութեան մարմնացումը ներկայեցով իրենց թղթակցութիւններն, մինչդեռ միւս կողմէ տասնց թէ ոգւոյն, թէ գաղափարներուն, թէ սկզբանց հակառակ յօդուածներ հասած կ'լինին խմբագրութեան: Արդ՝ ո՞րն է ուղիւն, ճշմարիտն, երբ խմբագրութիւն մը անձնապէս ծանօթ չէ այդ գաւառի անկիւնն անցած ու դարձածին, երբ իր ձեռք գտնուած գրութիւններն վաւերական յատկանիչէ մը զուրկ կ'գտնուին, երբ մէն մի յօդուածագիր իր պաշտպանած դատին ճշտութիւնն հաստատելու կ'շնայ: Հետեւաբար խմբագրութիւնն այս քառսին մէջ շուարած ու տատամնոտ լաւագոյն միջոցն կ'նկատէ բոլորովին լռել ու մէկ կողմ՝ նետել այդ ամեն զիրար հակասող գրութիւնները:

* * *

Կրտուի թէ ամեն բանի չափ մ'ու սահման մը կարելի է գնել, բայց այնպէս կ'կարծենք թէ գաւառներու արտունջներն, կուսակցական վեճերն, հակառակութիւններն ու դանդառներն, ո՛չ չափ և ո՛չ սահման մը ունեցած են և պիտի ունենան, և այսպէս կարծելով՝ չափազանցած չենք լինիր, քանի որ շատ ցայտուն հանդամանք մ'ունի այս երևոյթը և ուշի ուշով հետևող մը լրագրական հրատարակութեանց՝ թէ՛ ներկայ ժամանակիս և թէ անցեալի մէջ, պիտի համազուի մեր ըսածին:

Կան որ բացայայտօրէն սոսկ անհաւանութիւնն ու էն

առաջ քշելու համար՝ գործ մը կամ սկզբունք մը կ'քնն-
նադատեն և անոր սխալ կամ ֆրաստակար կողմերն ու
հետեանքները մատնանշելու անկարող, անձնականու-
թեան դէմ գրելով կ'դժանան, կարևորութիւն չունի
անոնց համար եթէ այս ընթացքով կենսական շահ մը
ոտնակոխ կ'լինի, և այսպէս շատ անգամ այդ հետեւելիք
ֆրասին ալ գիտակցութիւնն ունենալու անկարող մտա-
ւորապէս՝ իրենց փոքրորդութեան վայելուն ու աչքառու
ապացոյցը կուտան։ Նախ անձնական հաշիւը, հակառա-
կութիւնը, կոյր ու նոյնքան անիմաստ՝ պէտք է առաջ
քշուի, երկրորդական ու երրորդական պարագաներ են
ընդհանուրի շահն կամ ազգային տրժանապատուու-
թեան զգացումը։

Կան՝ որ գրելու համար գրիչ ձեռք կ'առնեն և անի-
մաստ ու անլի, անհամ ու տգեղ լեզուով մը կ'կառչին
պաշտօնական անձերու քղանցքին և կունենան միա-
մտութիւնը կարծելու որ տոհմասիրտքար կ'գործեն։

Կան՝ որ արդէն ինքնին փաստականներ՝ գործիք ու
չոյր հետեւողներ կ'դառնան ուրիշներու ամբիւն մէջ, իրք
ճշմարիտ խամաճիկներ՝ ձև ու չարժում կ'փոխեն իրենց
ետեէն քաշուած թելերուն համեմատ և հետզհետէ
հեղինակութեան մը կամ բարձր անձնաւորութեան մը
հովերը կ'առնեն սնամօրէն։ Այսպիսիներն մեր կարծ-
եօք աւելի արգահատելի են քան քննադատելի։

Կան ար սին փառասիրութեան մը ստուերին ետեէն
վաղելու փորձեր ու ճիգեր կ'ընեն և ամենէ յարմար
հողն գտած լինիլ կ'կարծեն իրեց այդ ձկամանց դոհա-
ցում տալու, երբ կ'խօսին ազգային հաստատութեանց,
վարիչ մարմիններու կամ ժողովուրդի հովիւին դէմ,
իրենց խորհելու և գործելու տկարութիւնն սքողելու
անկարող՝ հետզհետէ զգուանք ու պժգանք կ'ազգեն
ընթերցող հասարակութեան։

Վերջապէս բազմազան են երանդներն այս տեսակ
թղթակցութեանց, — սրոց մէջ կան նաև մերթ ընդ-
մերթ անկողմնակալ ոգւով ու աւուղջ տեսակէտներով
դրութիւններ, — և օգուտ մ'ընձեռելէ շատ հեռի։

Եւ դարմանեն: Ահա բուն իսկ կնճառտ կէտը: Անշուշտ ամենէ շատ Եւդոսեոյն այս անվերջանալի զանգատներէն՝ կեդրոնն պիտի լինի, որ սակայն վարժուած է անոնց տարիներէ ի վեր և իրր օրօր մը պահ մը մտիկ ընելէ վերջ կ'սկսի մշտփել, թրթռուն ու մարող երգի մը տպաւորութիւնն զգալով պահ մը Եւ առաջ խորշիկ-ներու մէջ կ'զետեղէ թղթերու ու թերթերու կոյտերն, անշուշտ յաւելով այդ թղթերու համար ծախսուած գումարն վրայ:

Բայց պէտք է որ Պատրիարքարանն աշխատի այս անտանելի բողբոքներուն, անվերջանալի զանգատներուն գէմ պատնէշ մը, թումր մը դնելու միջոցները խորհիլ, որովհետեւ համաճարակ հիւանդութեան մը կերպարանքը կ'սկսի տունել այս երեւոյթը որ վնասակար է և մեր բարքերու վատթարացման ու ստորնացման գլխաւոր շարժառիթներէն մին:

Անկողմնակալ, բանիքուն, սկզբունքի տէր, անյեղայեղուկ, վերջապէս կատարեալ և վճռող ու դատող մտքի տէր անձ մը որոշել և ամեն տարի իրր լիազօր քննիչ ազգային գործոց ու վարչական գործառնութեանց՝ զրկել զաւաններն, լեցուն տնտեսութեանով մը, — որ պէտք է հայթայթուի զաւառային անտուկներէն՝ մէն մի գաւառի կարեւորութեան համեմատ, — անկախ ամեն քառակ ազգեցութիւններէ, ահա ինչ որ պիտի կըրնար թերեւս քիչ մ'ազգեւել մեր գաւառացոյ վրայ և մեղմել անոնց բուռն ու յախուռն յարձակումներն իրենց ներքին գոծոյ ու վարիչ մարմիններուն դէմ:

Այս և ասոր նման գործադրելի միջոցներ հարկ է որ քորհի Պատրիարքարանն, որովհետեւ իրաց ներկայ անսկզբունք և սխալ ընթացքով չէ՞ որ պիտի բարւոքին գաւառային գործերը ու դարգանայ մեր համայնքը:

Շ Փ Ո Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Մ Ը

Ա Ռ Ի Թ ունեցած ենք զիտել տալու թէ լեզուարանութիւն ու զրախանութիւն մի և նոյն բանը չեն, և թէ լեզուարանական տեսութիւն մը, աւելի կամ նուազ ուղիղ, անսպասաւոր գործնական հետեւանքի մը չի յանդիր գործունէութեան մէջ եղած զրախան լեզուին համար: Դրախան լեզուէն դուրս մնացած բառի մը կամ ձևի մը հնութիւնը կամ ծագումը բացատրել չի բաւեր որ ան հետեւալ օրն ա'լ բաղաբաղութեան իրաւունք ստանայ զբաւոր լեզուին մէջ, ո'չ ալ երէկ ծնունդ առած աստութեան մը նորութիւնը պատճառ է որ արգիլուի անոր կիրառումը:

Մեր բանասէրը, սակայն, շատ արամաղիր կ'երեկն շփոթելու լեզուարանական ու զրախան տեսակէտները, և մէկէն ի միւսն իսկայն գործնական հետեւանք մը յառաջ բերելու: Այս բանին մէկ նոր օրինակը կուտայ Սմբատ էֆ. Դաւթեան փետր. 6 ի Արեւելքին մէջ իր հրատարակած մէկ բանասիրական յօդուածով: Գ. Շահինեան էֆ. ի մէկ տեսութենէն քաջալեր կամ առիթ առած, կուգայ « զեղծում », « անհարթութիւն », « ազխական աւանդամբութիւն », կամ « ծագրելի գրտրաւամբութիւն » բառերով որակել արգիլ գաւոր հայերէնին մէջ ող երկբարբառին գործածութիւնը ու ազգու հրաւեր մ'ուղղել բոլոր գրողներուն ու սովորեցնողներուն որ իրենց ջանքերը միացնեն զուրս վտարելու խապաւ այդ երկբարբառը՝ որ կը համարձակի զեւ երեւալու այն գեղաններուն վրայ որք բացարձակ սեփականութիւնը պարտին ըլլալ ունին, հեշտին բան զոյ ու ի վաղուց արդէն ժողովրդական և մատենագրական իսկ բարբառի մէջ գերելախանութիւն ստացած բան զայն:

Ուրեմն պէտք է ո'չ ևս ըսել ու գրել՝ կոյր, դոյր, խոյր, մոյր, քոյր, լոյն, բոյր, խոյ, հաւքոյր, ողջոյն, հրաւոյր, այլ՝ կուր, դուր, խուր, մուր, քուր, բուն, բուր, խուր, հաւքուր. ևն., նոյնիսկ առաջին հօթը բառերը ու անոնց նմանները տարանիշ բառերու հետ շփոթելու վտանգով: Պէտք չէ ըսել ու գրել՝ եկեղեցւոյ, հոգւոյ, որդւոյ, բաղաբացւոյ, Պոլսեցւոյ, այլ՝ եկեղեցու, հոգու, որդու, բաղաբացու կայն: Նոյնպէս հարկ է վերցնել ձուլածոյ, կաածոյ, կոփածոյ, հիւսածոյ կայն ձևերը, ու անոնց անդ ընդունիլ անոնց ծու վերջաօրեալ ձևեր: Ու պէտք է որ արգիլուին սիրոյ, քնոյ, Աստուծոյ, լուսոյ, մարտնոյ, հաւատոյ, ջրոյ, հրոյ, կայն կերպերը, ու ըսուի յիշու,

Աստուծոյ, յուսոյ, մարմնոյ, հաւատոյ են.։ Եւ ի՞նչ պատ-
ճառի համար. — Վասնզի ի հոռւմն արդէն ոյ երկբարբառը ուրի կը
փոխուէր հալովեալ, ածանց ու բարդ ձեերու մէջ (լոյս, լուսոյ, լու-
սաւոր, լուսաղեղ), վասն զի հին մարդոյ, ձիոյ, սիրելոյ ձեերը
այժմ փոխուեր են մարդոյ, ձիոյ, սիրելոյ ձեերուն, վասնզի ոյի
անդ ուն աշխարհաբարի ու բոլոր դաւառաբարբառներուն մէջ աի-
րապիտոյ ու վերջնական հանգամանք ունեցեր է, և վերջապէս վա-
սնզի « ձայնարանական որոշ օրէնքներու վրայ հաստատուած՝ զրե-
րու փոփոխման փանոնին համեմատ աւելի հեշտ հնչում մըն է ու
պարզ երկբարբառը քան ոյ. »

Բայց միթէ այդ ամէնը, ենթադրելով որ ձիւշ ըլլայ կատարե-
լատէս, կը զօրէ՞ լիզուի մը վերջնական դարձած ձեերը փոխելու և
որոշ ուղղութեան մը մէջ բաւական քայլ առած լեզու մը ետ դար-
ձնելու.։ Գիտենք որ մեր արդի գրական աշխարհիկ լեզուն, որու
դարգացման որոքանք Պոլիս եղած է, շատ կէտերու մէջ յետաշը-
ջում քրտն է ու դարձած զրարար հին ձեերու, ի մասնաւորի բա-
ռերու մասին՝ որոց ռամկական սղմունքը կամ այլափոխութիւնը
մեծ մասամբ ջնջած ու գրաբար տիպերը վերահաստատած է,
որով ընդհանրապէս աւելի գրաբարամերձ կերպարանք մ'ստացած.։
Աւելան հոն խաղրներ, աղբրսակ, կնկսիկ, քրտնիկ,
գիւրնուն, ժմեւ, յիսե, աղբրսնալ, հիւրնդնալ են.,
այլ խաղախներ, եղբայրներ, կիներ կամ կանայք, խորեր,
խրեւց գիւտն, ժամակներ, չգիսե, աղբրսնալ, հիւսնե-
ղանալ են.։ Բայց արդէն այս գաւառականին մէկ յատկութիւնն
եղած է ի վաղուց միտ գաւառականաց չափ լայնօրէն չգործադրել
սղմունքն ու ամփոփումները, ինչպէս կ'ըսէ Հ. Արսէն Այալնեան
խօսելով Փոքր Ասիոյ — Կոստանդնուպոլսոյ գաւառաբարբառին վրայ.
« Բայց միտ երեքին չափ սղմանց ու ամփոփմանց յաճախութիւնն
ընդունած չըլլալով՝ գտնէ նիւթապէս մերձաւոր նմանութիւն մը կը
ցուցնէ հին գրաբարի հետ, որով բառերն ամբողջ պահուած են ընդ-
հանրապէս, մասնաւոր հալովմանց ու խնարհմանց մէջ՝ որ լեզուին
Լական ու զիւսուոր կոչուցիչ մասն է. » (Քնն. Քեր. Մատթ. էջ 177).
Այսպէս ալ, գրաւորին մէջ, շուտով վերահաստատուեցան կամ
արդէն իսկ բոլորովին անհետացած չէին, ի մէջ այլոց, քոյս,
կոյս, յոյս, յոյս առոյգ, գոյգ, փոյք, պօղոյս, հաւիտոյր,
գոյն, յոյն են. ձեերը. իսկ այս տեսակ բառերու վերջին կամ
միակ վանկին մէջ բաղաձայնէ մ'առաջ գտնուած ոյ ին հալովման,
ածանցման ու բարդման մէջ ուրի փոխուիլը ի հարկէ սուղ և երկար
վանկերու փոփոխում մ'է և ոչ թէ « պարզապէս երկու հաւաստ

բազոր ձայնաւորաց փոխանակում», վասնզի ու կ'երկարի ոյ ի, ինչպէս ի՛ Եի, ե՛ Եա ի, երբ վերջահոլովեալ ձեւն (thème fort) կ'անցնինք ուղղականին (thème faible), կամ թէ ժամանցեալն կամ բարդեալն՝ արեւատականին:

Գիտել պէտք է նաեւ որ մեր գաւառականը ա՛յնքան չէ յարած ու հոլովման, ինչպէս միտ գաւառականները. (Տե՛ս Հ. Ա. Այստընեան, անդ): Ասոր համար է որ նոր լեզուին քիչ շատ զեպի միօրինակութիւն սենեցած ձգտումը զրարարի ոյ կամ ըոյ վերջաւորեալ սեռականները ո՛չ թէ մեծ ժառամբ ու ի զարձուցած է մեր մէջ, այլ ի ի, ինչպէս զոյ՝ գրի, երկաթոյ՝ երկաթի, ջրոյ՝ ջրի, երգոյ՝ երգի, խոտոյ՝ խոտի, ծառոյ՝ ծառի, զործոյ՝ գործի, թուոյ՝ քուի կամ քիւի, կոտոյ՝ կոռի կամ կոխի կեւ, և ո՛չ թէ երկարոյ, ցրոյ, երգոյ, խոտոյ, ծառոյ, գործոյ, քուոյ, կոռոյ: Այսպէս ալ չեն ընդհանրացած մեր մէջ եկեղեցոյ, գոտոյ, լնոյ, գիւնոյ, ոսկոյ կեւ. ձեւերը: Թէև ունինք շինծոյ, քաւծոյ, պաւծոյ բառերը, բայց զրարար ձևով անհետ ընդունած ու զործածած ենք ձուլածոյ, կոլածոյ, կոխածոյ, հիւսածոյ, հաւածոյ, սպածոյ, փշածոյ, յօդածոյ, հաւաքածոյ կեւ, ինչպէս կ'ըսենք Աստուծոյ, և ինչպէս սովորած ենք ըսել ու զրել, արգոյ, յարգոյ, մեծարգոյ, յեռոյ, խօսոյ, կարճ ի կարճոյ, և ուրիշ շատ ոյ և ըոյ վերջաւորութեամբ, որք այնքան ընտանի եղած են և առհասարակ զործածական: Իսկ վերջաւորեալ երկրի յատուկ անուններուն սեռականը իոյ ով կազմել (Անդիոյ, Գաղիոյ կեւ.) բոլորովին սովորական եղած է մեր արդի գրաւորին:

«Ի» վերջաւորեալ բազմաթիւնի բառերուն զրարարածէ (ըոյ) կազմութիւնը իբրեւ կանոն կ'աւանդուի այսօր մեր աշխարհաբարին համար շինուած քերականութեանց մէջ: «Ի վերջաւորեալ բազմաթիւնի անուններուն եղանին այսպէս կը հոլովուի — հօդի, հօդոյ, որդի՝ որդոյ, զինի՝ զինոյ կեւ: (Հ. Ա. Այստընեան, Քեր. էջ 14), ու «վերջապէս Ա. հոլովման անուններէն սմանց սեռականը զրարար ձևով կ'ըլլայ — մարմին՝ մարմնոյ, գետ՝ գետոյ, լուսին՝ լուսնոյ կեւ:» (Նոյն Քեր. էջ 14): Նման կանոններ կ'աւանդեն իրենց աշխարհաբարատիրութեամբ ծանօթ Տէր և Տիկին Ասատուրեանք իրենց աշխարհիկ լեզուի զործնական քերականութեան մէջ: Ինչո՞ւ. — վասնզի կը տեսնեն կենդանի լեզուին մէջ այդ ձևերուն ստեպ զործածութիւնը, և բանդի բերականին պարտքն է ո՛չ թէ ի բմաց կանոն զինք լեզուին, այլ անոր սովորութիւններն ու կիրառումները զիտելով՝ կանոնները եղբակացնել ու աւանդել հաւատարմութեամբ:

Չգիտեմ թէ ինչո՞ւ համար Դավթեան Էֆէնտի իր գրութեան մէջ յառաջ կը բերէ նաեւ սուեղածու, ֆնածու, փաղլածու, հոգածու, խնամածու ի պէս բառեր որք ներկայ պարագային չեն յարմարիր բնաւ, և ոչ յետագայ մասնիկը ունեցած են ամէն ժամանակ՝ որ ընդդէմ իմաստով կ'եղանակաւորէ բայարմատին նշանակութիւնը, ինչպէս նաեւ հասու, խու, անսարգու, անհարկու, երկրպագու, խրատասու, արխնարքու, փերակացու բառերուն մէջ։ Ինք գիտէ որ այս բառերուն մէջ ոչ չի փոխանակիր նախկին ոչ մը, իսկ եթէ ծու ձայնին մեր ականջներուն տեսութիւնը ու խորթ ձայն մը չըլլալը հասկցնելու համար է, աւելորդ աշխատութիւն։ Անշուշտ որ ու ալ ունինք, ոչ ալ ունինք, բայց իւրաքանչիւրն իր գործածութեան տարբիւրդ տեղն ունի, ու հոն հեշտ կամ հաճոյ է, վասնզի հոն պիտանի գործած է։ Մեր ականջներուն ածու հեշտ է հոգածու ին մէջ, իբրեւ հոգ ածող, բայց ածող հեշտ է մեզ հաւաքածող ին մէջ¹, վասնզի հաւաք ածող չի նշանակել, այլ հաւաքուած բան մը։ Եթէ ու ին² բան զոյ տակի հեշտ հնչումն է այն «անհերքելի պատճառը» սրուն համար դարերէ ի վեր գոյութիւն ունեցած է ձայնաշրջման այս ձեր», ապա որեւէ ինչո՞ւ դարերու տեսութեան մէջ երկու ձայները բով բովի ապրած են զբարբարի մէջ, (զոյն, զոնոյ, զոնաւոր, զոնադար, զոյնադոյն)։ Յայտնի է թէ իբրեւ վերջուարութիւն գործածուած ոչին մէջ յ առօր իբրեւ երկարածդում է ու ձայնաւորին ու բոտ ինքնան տնային է. ապա իբրեւ օ կը հնչէ, ու ձայնի հեշտութիւնը ինչո՞ւ լեզուին միտ երկար կամ արդ չեմք ալ ու ի չէ փոխած։ Ինչո՞ւ կարող մը գաւառականներու մէջ մանաւանդ երբեմն նոյն իսկ ու ի տեղ օ տնցած է (զէտիս՝ զէտիս, կանտիս՝ կանտիս, անոյշ կամ անուշ՝ անուշ, բոյն կամ բոյն՝ բոն են.), և ինչո՞ւ ներքին գաւառներու բնակիչք. ընդհանրապէս յատուկ անունները կը սղեն ոչ կամ օ յանգով, ինչպէս Մըտոյ կամ Մըտո, Կըպոյ կամ Կըպո, Արթոյ կամ Արթօ։ Եւ միթէ մեր պարզ ձայնաւոր տեսածը կամ հնչածը գաւառացին յաճախ տարօրինակ երկրաբարաններու չի՞ դարձներ իրական արտասանութեան մէջ (մեզ՝ մեկ, բեզ՝ բեկ, բո՝ բէ, բոց՝ բուց են)։ Ո՞ր մնաց հեշտագոյն հնչման արտասանումը։ Երկայն ներքին խաբուելու չէ. ինչ ինչ գաւառականներ աւ ձայնը օ ի փոխած են, ինչպէս Զէլմանիւրը (Աւրօծ միկիմ հաղօր օօ, Ատուած մէ-

¹ Երու առանց նախապատւայի է շինծու ին մէջ։

² Ու յառեւ պարզ ձայնաւոր եկանդի է բուն երկրաբարան մը. շատ լեզուաց մէջ մէկ տառով կը երկարացուի։

կին հազար տայ), միթէ օ աւելի՞ պարզ է քան Ա: Բաղաձայնէ մը
յառաջ գտնուած ոյ ին մէջ ո արդէն ու կը հնչէ, ու յ կաւելնայ
իւր կարճ ի (դոյզ=զայոյ), արդ եթէ քիչ մ'ալ բաղդրութեան կողմէ
նայիք, կոյս, բոյս, յոյս հարկաւ աւելի բնքոյշ են քան կոռս,
բոռս, յոռս, ու հնչման բաղդրութիւնն ալ խառնելի յասկութիւն
մը չէ զրական լիզուի մը համար:

Ուստի ներքին է մեզ, կարծեմ, քիչ մը տարօրինակ և բաւա-
կան անհասկնալի համարիլ Դաւթեան էֆ. ի սուրբ զայրոյթն ու
նռանդալից կոչն ի նպաստ ու ի:

Կ. Պոլիս, 8 Փետրվար

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՎԵՐԱԼ ԲԵ ԱՐՅՈՒՆՔ

ՆԱԶԻԻ կընէ տարի մերկա՛ր
Բաժնուեցա՛յ շիրմէ՛յ միմե՛,
Եւ արցունքներս ալ ցրտահար
Հոգիս խորքէ՛ կը կարկնէ:

*
* * *

Ա՛յնքան սիրուած մահիկնի՛յ մօտ՝
Հակասութիւն մը կը դողար,
Չանձրո՛յր, վիճա էր այն՝ քէ կարօտ՝
Չոր լուծել մեզ չեղաւ հնար . . .

Ա՛յ յոյսն ու խանդ զու սեպեցիր
Սի՛ն խօստումներն այս կեանքի՛ն,
Որ պղպշակի այն ցանուցիր
Ոչնչութեան կը յանգին:

Ու չգիտցած քէ կեանքն ի՛նչ էր,
— Առանց սիրոյ անհուն ցու. —
Երբ Անդո՛ւր վնիւն հնչէր
Չի մերժեցիր ա՛ն, բնաւ:

Անցար, ինչպէս ծաղիկն անցող
Առանց բոյրի, բողբոջի
Ու միայնակ մարմինդ ի՛ հող
Յուրս շիրմին տակ զողջօշի:

Ինչպէս տերեւն խօշ մրրկե՞ծ
Սարսուղին կը դողայ,
Զիս ալ յաւէ՛տ ցաւով մրկեց
Յիշատակե՛նքդ Տէ՛ր տղայ:

Հիբիմդ ըլլայ քո՛ղ մի լացող
Տծգոյն ծաղիկ տնու՞շ հոս,
Կարիլ մարցունքս ալ իբրեւ ցօղ
Յանուի՛ յաւէտ անոր մօտ:

Իլլմիր

ԳՐԻԳՈՐ Կ. ԽԱՆՑԵԱՆ

ԳՐԱԳԱՏԱԿԱՆ

“ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐԲ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՖՐԱՆՍԱԶԱՅ”

ԱԶՔԵՐՆՈՒՍ տակ ունինք Գուիսոն Լուսինեանի երկար տարիներէ ի վեր ակնդէտ սպասուած ֆրանսահայ բառարանին առաջին հատորը (երկրորդ և զերջինը մամուլ տակ է արդէն,) որմէ մեծանուն հեղինակը հաճած էր մեզ օրինակ մը նուիրել: Բարոյական և նիւթական անհուն զոհողութեանց արդիւնը մ’ի այլ ստուար երկասիրութիւնը՝ որ պատկառանք կ’ազդէ զայն ձեռքն առնողին, և որ փառաւոր յիշատակարան մը՝ զերապանծ կոթող մը հայ զրահանութեան մէջ՝ բազմարդիւն հեղինակին զուլիս զործուցը պիտի համարուի՝ յաւերժացնելով անոր արդէն մեծահոշակ անունը հայ զրահան տարեգրութեանց մէջ:

Գուիսոն Լուսինեան Վենետիկի նախկին նշանաւոր Միլիթարական մը (բազմաթիւ ընտիր երկերով բաշտածանօթ Հ. Ամբրոսիսո Գալֆայեանը,) բազմահմուտ և բազմաշխատ մատենագիր, բացառիկ ձրից և յատկութեանց տէր հանճար մ’էր այսպիսի հսկայ և ամենապծուար գործ մը յաջողութեամբ զլուխ հանելու: Քաջ տեղահակ ֆրանսերէն և հայերէն ընդունելու (ինչոր պահանջուած կական պայմանն է անշուշտ այսպիսի բառարանի մը յօրինման,) նպատաւոր յատուկ առաւելութիւն մ’ալ ունէր իր կնճառ գործին յաջողութիւնն ապահովող, այն է թարգմանական բազմամեայ փորձառութիւն՝ որ իր աշխատասիրելիք երկին զործնական օգտակարութեանը մէջ այնքան մեծ դեր մը պիտի ունենար: Դամանակաւ ուրիշ բառագրի մը հետ մեր ունեցած մէկ մեծ պայքարի միջոցին մենք այն կարծիքը սրաշտպանած էինք արդէն՝ թէ բառագիր մ’որ

օտար լեզու մ'իր ազգայնոց ծանօթացնել կ'եղէ, պիտանի երկ մը արտագրելու և այլ լեզուն իր ոճերու ու բառերու զանազան տեսանոց ու մանրամասն երանգաց մէջ լաւ մը ճանչցնելու համար կարեւոր՝ չըսենք էական՝ պայման մ'է որ անիկա նախապէս բազմաթիւ թարգմանութեանց փորձառութեամբ զինուած ըլլայ, որով միայն կարելի է կրկին լեզուաց ոգիներու տարբերութեանց գործնականաւ պէս ծանօթանալ, գիտնալ թէ ի՞նչ յատուկ և մասնաւոր և ստէպ մտքէ չանցած կնճիւններ ու դժուարութիւններ կ'ընծայէ մէն մին՝ երբեմն խիստ սրազ երեքած բառի մը մէջ անգամ, որպէսզի բառաբան ըսուած ամենախափուկ գործն կարենայ գիտակցութեամբ յօրինել և դա՛ն օգտակար կերպով ընծայել իր ազգին: Լուսինեանի մեծ աշխատութիւնը՝ որ յայտնապէս գործնական փորձառութեան մը վրայ հիմնուած է, կուգայ հաստատել տարիներ յառաջ մեզմէ յայտնուած կարծիքը, եթէ երբէք հաստատութեան պէտք ունէր այն ողջամիտ անձանց առջև:

Այս երեք ձեռնառու յատկութեանց աւելցուցէ՛ք յառաջդիմաօղորդի մը, անկաշկանդ միտք մը՝ զերծ «անողոր և ամուլ» պահպանականութենէ, որ նախապէս ամենախարհոր պայման մ'է էսպէս յառաջդիմական գործի մը՝ ինչպիսի է բառարանը: Աւելցուցէ՛ք անձնական մեծ հարստութեան մը յոյժ նպաստաւոր պարագան, հարստութիւն՝ որ անշահախնդիր վեհանձն առաւածնութեամբ մը կը գործածուի յօգուտ հայ դպրութեանց, բանդի առանց այս վերջին պայմանի մեր աղքատիկ դրականութիւնը ի՞նչպէս կրնար օժտուիլ իրեն ա՛յնքան պատառաքել ախտիսի մեծածախ շրջոյ հրատարակութեամբ մը՝ որ Միխիթարեանց պատրաստ մամուլներուն արուած է միայն: Մեր ազգային հեղինակները՝ այն վհատիչ կացութեան մէջ են՝ որ ամէն կարելի զոհողութեամբ իրենց աշխատասիրած երկին՝ երբ մահուանոյ ընդարձակ է այն, ասպարհութեան յոյսն իսկ չեն կրնար ունենալ՝ առ ի չգոյէ վեհանձն մեկնասիր կամ գործն ոտանձնող հարուստ հրատարակիչ: Ի՞նչպէս ուրեմն բաժաշկներուն աշխատելու և բան արտադրելու: Ի՞նչ ախուր վիճակ:

Լուսինեան իր նութական բացառիկ զրկեց շնորհիւ այս տագնապալի պարագայէն վեր կ'գտնուէր բարեբաղդաբար. նա հրատարակիչի դիմելու հարկէն ազատ՝ զոր (ըսենք փակադժի մէջ) ասպահովապէս չալաի գտնէր, խոշոր դրամադրութիւն մը կը գնէ այս մեծ գործին. հայ տառեր. ձուլել կուտայ ի Բարիկ (8 բունթ բնաւոր գեղեցիկ տառեր), Պօլիսէն գրաշարներ բերել կուտայ և իր ծախքով վայելչապէս կը տպէ այդ «պատկերազարդ» ահագին գործը, հոս ևս կուտ պարունակութեամբ, (առաջին հատորը բառածառ 4060

երեսներէ բաղկացած, հարկաւ երկրորդն ալ գտնէ նոյն չափ): Եւ վեհանքն հեղինակը այս ամենը կ'ընէ իր համայնքին օգտին համար միայն՝ և առանց նոյն իսկ բրած գրական անձագումար զհոգութեանց փոխարինումը սպասելու:

Այս է պէտք բառադիրը:

Տեսնե՛նք հիմայ բառարանը:

* * *

Դիմարեն՝ յոյժ դիմարեն զործ մ'է անշուշտ ասանկ մէկ երկարագի և բազմակողմանի երկասիրութեան քննութիւնն ու համարատուութիւնը. այլ սակայն ձեռնամուխ կ'ըլլանք այդ աշխատութեան աշխարհի աւելի յօժարամբա՝ որքան զմեզ մասնաւորապէս հետաքրքրող գրական արտադրութիւն մ'է այն, և որքան մանաւանդ երախտագիտական պարտք մը կ'ուզենք վճարել առ մեծանուն մատենագիրն՝ որ «Փրանսաւայ նոր Բաղդրբի» պատաղիչ աշխատութեանցը մէջ տակաւին՝ առաջիններէն եղաւ «աննախանձ ոգւով» մեր Պրանսէրէնէ հայ-աշխարհիկ բառարանի խոնարհ արժանիքն իր բարձր ձեռնհասութեամբ գնահատող ու հռչակող: Նա քաղաքական հռչակաւոր պայքարի մը մէջ՝ որու բռնուած էինք, հաճեցաւ իր հեղինակաւոր ձայնը լսելի ընել ի նպաստ մեր համեստ լեզուապիտութեան, և վերջին անգամ ալ իր մեծ գործին ապագաւ կան առժանող մէջ ժամանակ գտաւ գէթ բանի մը տողով իր ողորջալի գնահատումները յայտնել մեզ ի մասին մեր մէկ նոր երկասիրութեան՝ որ շարակամ անհեթեթ յարձակման մը նշանակ կ'ըլլար:

Նախ քան զամենայն Լուսինեան հրաշակերտի մէջ բննողին ուղին պիտի զարնեն ուսումնասիրուած Ֆրանսերէն բառերու ամենաճշտ համարը՝ իրենց երբեմն խիստ բազմազան առումներով ու նրբութիւններով՝ զորս անթիւ Ֆրանսերէն օրինակներ կը բացատրեն ու կը լուսարանեն: Ճշմարտապէս լիակատար բառարան մ'է այս՝ բառին ընդարձակագոյն առումով՝ որ մասնաւորաբար զարդացեալներու և թարգմանիչներու յատկացած կ'երևի, և որ իր անօրինակ ճշխութեամբ յաճողապէս կը մրցի նոյն իսկ Լիպրէի, Ակադեմիոյ և Պէշլէի ընդարձակ բառարաններուն հետ՝ զորս մեր աչաց տակ օւնինք: Որ և է զոհոգութեան առջև չընկրկող նախանձախնդիր ոգի մ'ամենէ հին՝ ամենէ անգործ բառերն իսկ չէ ուզած զուրս ձգել իր հոյակապ գործէն: Ոչ մէկը վայրապար Լուսինեան բաղդրբի դուռը պիտի զարնէ, որ պալաքէն կրնայ նկատուիլ իբր ուրոյն ուրոյն մասնագիտական բաղդիրը մը, և ճիշտ բաղդիրը մը: Հետաքրք-

բութեան համար պիտի դնենք հոս ցանկ մ'այս կարգէ բառերու՝
զորս քննուած երկի տառջին չորս երեսներէն միայն ժողոված ենք՝ և
որոնց կը խոստովանինք թէ երբեք չենք հանդուած մեր կեանքի մէջ։
Ababouiné, Abacèt, Abacus (Abaqueի մէկ համահիշը), Abada
(Rhinocérosի մէկ անձանութ համահիշը), Abaliénation, Aban-
donneur, Abannation, Abaride, Abariga, Abarthrose (Diar-
throseի մէկ համահիշը), Abas, Abasie, Abatellement, Abattant,
Abax, Abaxoide, Abèle, Abélie, Aberane, Abévacuation,
Abiétate, Abigail, Abigoti. Abiogénèse, Abirritant, Abirritati-
on. Abismal (Abissiqueի մէկ ձեւ)։ Այս բառերէն (մեծ մասամբ
բուսաբանական, կենդանաբանական և բժշկական) հազիւ մէկ բանին
կրցանք գտնել Պէշքէլի մեծ բառարանին մէջ՝ որ այս տեսակ գործի
մ'էական յատկութիւններէն զուրկ՝ զմեազգարար իր ճոխութեամբը
միայն կը փայլի, ինչպէս յայտնի է, և որ վաղուց կորուսած է իր
համբաւն ու կարեորութիւնը . . . :

Այսքան և այսպիսի առատութիւն բառերու՝ որ բնականապէս
շարունակուած է ամբողջ գործոյն ընթացքին մէջ, տարապայման
համեմատութիւններ պիտի տար արդէն սառար հատորի մը, այն-
պէս չէ՞, այլ բանիբոն հեղինակը իբր փոխաբանութեամբ այսպիսի լիա-
պատ մթերքի մը՝ ընդունած ու զործադրած է (ինչպէս համբելու
համբերութիւն ունեցանք)՝ ճիշդ երեք հարիւր տասնեկէն տեսակ
համառօտութիւններ՝ որոնց մանրամասն ցուցակը իր բառըրդի
չորս ու կէս ընդարձակ երեսները զբաւած կը տեսնուին, և ֆրան-
սերէն բառերու ալ արաբաւանութեանց մի միակ զմուարինները նշա-
նակելու իմաստութիւնն ունեցած, դիւրիններն ու պարզներն որք ա-
հազին մեծամասնութիւն մը կը կազմեն, զուրս ձգելով միահամուռ։
Այս և ասոր նման ուրիշ բանիբոն կարգադրութեանց բացակայու-
թիւնն է պատճառ որ բառարանի մը՝ թէև մեծ ճանչցուած՝ պարու-
նակութիւնը երբեքն ա՛յնքան հեռի կըլլայ իր ստուար ծաւալի հա-
մապատասխանելէ . . . :

* * *

«Նոր բառգիրք»ի ուրիշ մէկ ցայտուն ու ամենապիտանի ա-
ռակելութիւնն է ֆր. բառերու առջև դրուած հայ համահիշերու և
(ըստ պարագային նոր) գեղեցիկ բարդութեանց ցնորիշ հաճելի տա-
րաիւր՝ որք ընտրութեան վարանքը միայն կը թողուն խուզարկութիւն՝
թարգմանութեանց վայելչութեան մեծապէս նպաստելով։ Մեր Ֆր-
բանսահայ բառարանն այս ուղղութեամբ բայց մը կամ՝ բանի մը
բայլեր առած է արդէն, զանազան համառօտիչ ձեւերու և հնարք-

ներու օգնութեամբ, այլ տղազրական ծախքը չծանրացնելու դմա-
դակ հարկը Դաւովդէսի սուրի նման յարածամ մեր գլխուն վերե
կախուած՝ մեր թեւերը կը կաշկանդէր ախամայ: «Նոր բառ-
գիրք»ը որու համար նիւթական նկատողութիւններ նշանակութիւն
իսկ չունէին, լիովին չափով մը կը լրացունէ ու կը կատարելագործէ
թարգմանիչներու համար ա՛յնքան դնահասելի այդ կարեւոր պէտքը:

Լուսինեան բառարանի ամենաճոխ բացատրութեանց մասին
կ'ուզե՞ք գտաւար մ'ունենալ. առաջին հատորին իւրաքանչիւր տա-
ռէն հոս դնե՛նք մէյմէկ օրինակ: Քննեցէք եթէ ստացած էք այդ գեր-
ընտիր դործը՝ Aller, Bon, Donner, Eau, Faire և Haut բառերը.
իսկ եթէ տակաւին չէք ստացած զայն՝ միանշանակ և ամենապարզ
բառ մը պնենք հոս՝ որպէս զի համանշանակներու առատութիւնը
դուք անձամբ շօշափէք: Bête, անասուն, անասնամիտ, շորիկ, ան-
միտ, կոլիանոս, խախայ, տփօշ: Այսպիսի ճոխութիւն մ'ա՛րքան
մեծ զիւրութիւն կ'ընծայէ թարգմանութեանց. . . :

Այս առթիւ ընդհանուր գիտողութիւն մ'ընել անպատեհ չենք
սեպեր: Հմուտ ու կարող թարգմանիչներ ունինք, այլ անսոցմէ
ոմանց՝ ա՛րքան աւելի մեծ պիտի ըլլար յաջողութիւնը եթէ ինչ ինչ
բառերու՝ երևութապէս ծանօթ ու պարզ՝ և ինչ ինչ մանաւանդ ըն-
տանի ձեւերու ի հայ փոխման ժամանակ շարհամարհէին առեն առեն
ախարիկ մը նեաւել իրենց տրամադրութեան տակ զսնուած շնորհքով
բառարանի մը վրայ՝ որով թարգմանութիւնն աւելի վայելուչ՝ չըսենք
երբեմն աւելի ճիշդ՝ կրնար ըլլալ: Անտարակոյս Լուսինեան բառ-
գիրքն ամենէ աւելի պիտի ծառայէր իրենց իբր լաւագոյն առաջնորդ:
Մեր ըսածը փորձով հաստատելու համար թարգմանչաց քննութեան
կը յանձնենք, Chargé, Accablé, Austère, Éclatant, Beau,
Bon, Affaire, Air, Apparence ու նաև Heureux բառերը. . . :

Այլ շարունակե՛նք մեր քննութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Կ Ե Ա Ն Ք Ո Ւ Մ Ի Տ Ք

ՇՐԷԿ ԵՐ ԱՅՏՈՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 20 Յունուար 1902

Աջ քի առջև ունիմ այս պահուս վենետիկ տպուած գրքոյի մը, «Հին օրեր ու այդ օրերու Հայ մեծատուններ», զոր Յարութիւն Մըմեհան պատրաստած է, հիմնուելով մեծ մասամբ անտիպ վաւերագիրներու և մամուլին մէջ անարձագանգ մնացած գրոյցներու վրայ, որոնք կրնան բնութեան բաւական նիւթ մատակարարել հետաքրքրուող բանասէրներու, մինչև որ վերջնականապէս և անկասկածելի կերպով մը ճշգրտին:

Ծառալով պղտիկ, բայց պարունակութեամբը շատ մեծ երկասիրութիւն մըն է այդ գրքոյի, իսկ ու անսկիզբի մովտումբ մատաւարապէս երեք դարուան անցեալի մը, զոր հատորին 60 էջերը գրկած են զեղեցիկօրէն, և որուն մէջ մասնաւորաբար կը լեւածին ամենէն ծանօթ անունները Պոլսահայ գաղութին, ամենէն անուանի ու նշանաւոր ընտանիքները արևմտեան Հայոց: Անձեր՝ որոնց յիշատակը տարիներու փոշին չէ՛ եղծած տակաւին, ընտանիքներ՝ որոնց զարեբու ընթացքին մէջ թողած հետքը դեռ կ'անթիւզուի մինչև այսօր, ամէն անգամ որ ակնարկ մը նետուի դէպի ետ, գէպի այդ «Հին օրերը»:

Փառք, պատիւ, պերճանք, հարստութիւն, ամբողջ այդ երեք դարուան անցեալին մէջ օգակները կազմած են բազմի շղթայի մը, ուրիշ մարդիկը գրեթէ բնաւ չեն բաժնուած մինչև մահներն, օրէ օր թաղուելով նախանձելի ու գերագանցապէս գեղեցիկ բարօրութեան մը մէջ, որուն մեծ մասամբ արժանի էին արդէն, ինքնին բլալով անձեր շա՛տ չարքաշ, անձեր շա՛տ ճարպիկ, աշխատող ու գործունեայ: Այդ մարդոց մեծամասնութիւնը հարուստի դասի չէ եղած, ո՛չ ալ ժառանգութեան մը տիրացած է իր ընտանիքէն. շատերը աղքատ, գրեթէ օրուան ապրուստի կարօտ վիճակի մը մէջ, երբեմն նոյն իսկ սուքերին բոլորի ճամբայ ելած են զաւառային անկիւնէ մը, ու Պօլիս հաստատուելով նետուած գործի մը կամ արհեստի մը մէջ: Յաջողութիւնը չէ՛ ուշացած իրենց համար, ու շատ չանցած, որանչելի զիբքերու և վիճակի մը կրցած են հասնիլ, շնորհիւ կարգ մը զմայլելի յատկութեանց՝ որոնք արդի սերունդներուն թերեւ հէքիաթունակ բաներ մը երևան:

Եսմանակն ու միջավայրը ո՛չ այնքան պահանջկատ որչափ

ոյսօր, և բարբերն ալ հիմակուանն նուազ խաթարուած, նուազ օշային ու կապկացած, մարդիկը չեն վարանիր ձեռնարկելու նոյն խոսքի մէջն արհամարհուած, ամէնն երկրորդական ու համեստ զործերուն: Մէկը հացագործի մը կողմէն անքի է կոնակը, ուրիշ մը հիւսնին ուրազը անցուցեր է ուսին, երրորդ մը պարզ ծնփիչի մը վրէժինն երկնցուցեր է ձեռքը: Եւ այսպէս յաջորդաբար, եղեր են անոնցմէ որ փերեզակի մը խանութին օրական քանի մը դրուշի առուտորովը կատարեր են իրենց սկզբնաւորութիւնը, եղեր են որ սկիւնըն պզտիկ կրպակի մը մէջ կախուած մէկ քանի մասնիով սկսեր են գործի, ու վերջապէս գտնուեր են զեռ անանկներ՝ որոնք լումայափոխի պզտիկ տուփով մը հաստատուեր են շուկային և կամ բանուկ փողոցի մը անկիւններէն մէկը, հաշիւ հարկը դրուշի հասնող զրամագլուխով մը: Բայց ի՞նչ գեղեցիկ արդիւնք այլապէս համեստ սկզբնաւորութիւններէ: Ի՞նչ աղւոր և զմայլելի արգասաւորութիւն: Տարիներու կարճ պլանածքէ մը ետք, հացագործի կողմէն կրող մարդը եղեր է հզօր ու ազդեցիկ արհեստասէտ մը, երթնած ահալին, անթուելի հարստութեան մը որ զինքը երբեմն մինչև Պատրիարքութեան ամօսը կրցեր է բարձրացնել: Հիւսնը որ պարզ ուրաշով մը գործի սկսած էր, բիշ տանէն արդեն ճարտարասէտ մը զարճեր է, և իր արդէն խոսքի փառքի մէջ լուցացող անունը գացեր կապեր է երկրին ամէնէն հայակապ պաշտաններուն շինութեան գործին: Նոյնչափ գեղեցիկ, նոյնչափ հրաշալի արդիւնքի մը հասեր է երբեմն տղարմուկ ծնփիչին գործունէութիւնը: Եւ իր կարգին, օրական մէկ երկու դրուշի անուտորով գոհացող փերեզակը հսկայ վաճառատան մը գլուխը անցեր է, պզտիկ ոսկերիչը ահագին անուն մը շիներ է իրեն, անհաշուելի զրամագլուխի մը հետ, և համեստ լումայափոխն ալ յաջողութեամբ պահալ հզօր զրամասէր մը, և իր սրտը ազդեցութիւնը ունենալ օրուան գործառնութեանց վրայ:

Այսպէսով, մէկ երկու տարուան՝ ժամանակամիջոցի մը մէջ, աննշան դադարմ մը սկսեր է պարծիլ արդէն խոսքի նշանաւոր գարձած անուններով ու ընտանիքներով, պատուաբեր առանց բացառութեան, և երկրին ալ առաջիններէն, կարևորագոյններէն: Զէլեղիներ, Ամիրաներ, Արհեստասպետներ, Պաշտօնատարներ և Արուեստագէտներ այսպէս յաջորդեր են իրարու, Տէրութեան բարձր հովանաւորութեան տակ փայլեցնելով Հայ Ազգին անունը, և իրենց աշխատութեամբ, իրենց կարողութեամբ Երկիրը օժտեր են Միտքի, Առուտորի և Արուեստի վերաբերող աշխատեցող գործերով որոնք միշտ իբր պարծանքներ պիտի յիշատակուին, ինչպէս որ յիշատակուած են մինչև այսօր:

* * *

Եւ սակայն ի՞նչ եղեր են այլ մարդոց սերունդները, ի՞նչ է եղեր վախճանը անոնց յետին շառաւիղներուն։ Անցեալը, այդ երեք դարուան անցեալը որ յաջորդաբար այդչափ փառքեր կրցեր է սարգեւել, որ այդչափ անուններ փայլեցուցեր է, ի՞նչ ունի այսօր իր վերջուշումը, առթող, ի՞նչ ունի ազիւն յիշատակէ մը զառ, ի՞նչ . . . : Տարիները անցել են իրարու ետեւ, մարդիկը մեռեր են իրարու վրայ, բայց անոնց հետ այ փառքերը սմբեր են մէկիկ մէկիկ, հարստութիւնները փճացեր են սրբերաբար, սեբունդէ սերունդ այլասերումը ծաւալեր է համաճարակ հիւանդութեան մը պէս, առ-զանդները մարեր են, յատկութիւնները լճացեր, և կարողութեան ու արժանիքի վրայ հիմնուած ընտանիքներ լինցեր ոչնչացեր են յետին շառաւիղներու ծուլութեան և ապիկարութեան պատճառաւ։

Ու մեր յեղին համար ամէնէն ցաւալին բաներէն մէկն է բաղ-դատութիւնը այլ ընտանիքներու երէկուան և այսօրուան միճակին, բաղդատութիւն մը որ սրբազապէս սիրտ կը սրկէ։ Ի՞նչ անկում, ի՞նչ զրծուկ և ամսթալի անկում . . . : Մնանկութիւնը ո՛չ թէ միայն նիւթական եղած է, այլ նաեւ բարոյական։ Եթէ յիշատակին կորստեամ նախնիքներու զոյացուցած ու կտակած խնքերը կրծուեր ան-զամահատներ ու վերջ ի վերջոյ սպասեր են, անոնց հետ միենայն ատեն եղծուեր, սորսորեր ու մեռեր է այն զեղեցիկ ու բարձր Հո-ղին որ այլ միենոյն նախնիքը համակած էր ատեն մը։ Բնաշրջումի օրէնքը, յաջորդական բարձրացումներու և անկումներու օրէնքը թե-րեւս ո՛չ մէկուն անկարելիք եղած է ա՛յնչափ, որչափ որ դարձած է այլ ընտանիքներուն համար։

Այն ժամանակ որ այլ ընտանիքները իրենց փառքի շրջանին մէջ կը գտնուէին, բարերարութեանց և գեղեցիկ գործերու ամբողջ շարք մը, պատուոյ ոսկեհիւս և ազամանդակնու պատմութեանի մը պէս չէ՛ բաժնուած անոնց կանակին։ Պատահամար, առանց փնտա-տարի բանի մը հաստեամ կը բաղեմ հոս Սրբաբանի զերբէն, շոյա թղթատումի մը սրահուն աչքիս զարնայները միայն, սրանք սակայն շատ մեծ զաղափար մը կրնան տալ այդ մարդիկը հրահ-րող մաքուր ու զովելի հոգիին վրայ. — Ժ.Զ. դարուն մէջ, Պրու-սացի Յակոբ Չէլէպի, ահագին զուարններ կը գնէ փիլիսոփայ կա-թողիկոսի տրամադրութեան տակ, Լձմիածնայ մեծ զանդակատան շինութեան համար։ — Ժ.Է. դարուն սկիզբները, Տիլլիքիցի Ատա-ուածատուր մը, ժամանակին Պարսիսրքին հետ ձեռք ձեռքի տաւած կը շինէ Պալատու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին։ — Դարձեալ

ԺԷ. դարուն մէջ, Յովհաննէս Չէլէպի հրատարակել կուտայ Վե-
նետիկի «Դիտակ Բիւզանդեան» լրագիրը: — Միշտ նոյն դարուն
մէջ, արքունի ճարտարապետ Սարգիս Գալֆա կը վերաշինէ Ղա-
լաթիոյ եկեղեցին և պաշտպան կը կանգնի ուրիշ շատ մը եկեղե-
ցիներու, միշտ բնական բերանը բաց պահելով: — Չեմ' յիշեր ու-
րիշ բազմաթիւ ընտանիքներու, Գաղէզներու, Տիւզեաններու,
Տատեաններու, Պալեաններու, Ճէզայիրլիներու, և այլն, բոլոր
բարեգործութիւնները որոնք առասպելային հանգամանք մը ունին:
— «Մի' միայն Երուսաղէմի Գրեկոս Ծղկոյակիւրի ու Պոլիսի Յով-
հաննէս Կոլոտի պատրիարքութեան իբրեւ բաւարձէիս տարուան
միջոցը, կը գրէ Մրմըրեան, Կ'երեւի Արծաթ Դար մը շինութեանց
և ուսումնասիրութեանց, մինչ ամիրաներ, մահտեսիներ, աղաներ և
ուսումնասէր վարդապետներ ու եպիսկոպոսներ՝ շուրջն առած այլ
երկու Ավաճաններուն (երկու Պատրիարքներն ալ Բաղէշի Սվաթր-
ւոյ վանքէն էին), կառուցին իմացական, բարեսիրական և աստ-
աւածասիրական շատ բաներ, ու տպագրեցին և թարգմանել տուին
կրօնական ու պատմական շատ գիրքեր»:

Այլ ծամահակամիջոցը երէկն է սակայն, բոլոր այլ զեղեցիկ
գործերու զրոստանդներով պահուած անցեալը, ուրիշ մինչև այսօր
ուսանին թե տուող ամբողջ շրջանին մէջ, մարդոց ու բնականաբար
ընտանիքներու այլատեսութիւնը ընտանուած է թեկ առ թեկ, բնականաբար
ցիւղ խնամքով մը, և, — ահա ելի՝ իրականութիւն, — եկած հաւած
վերջնական կործանութիւն: Հոս ընտանիք մը՝ զոր ծուլութիւնը կը
սպաննէ, անդին ուրիշ մը՝ զոր խաղաժողութիւնը կը խեղդէ: Հոս
շառաւիղներ՝ որոնք ցոփութեան և աներևակայելի ըլլալու աստի-
ճան ազատութեան մէջ կը քաշկռան իրենց անունը, անդին
ուրիշներ՝ որոնք ամենագնաւ ստորնութեանց մէջ կը տապալակին,
Մարքութեան անունով կառուցուած տներու անբիժ ճակատին ա-
մէնէն դարշելի մոլութեանց մուրը քսելով: Ոչ մէկը այլ դաճափէ-
մէն խուսափած է, ո'չ մէկը յարասեւած. բոլորն ալ օճառի վեր-
փութներու ճակատադիրը ունեցած են, վանականի մարդու փայլ
մը առնելէ վերջ ամէնէն ազատ մթնոթեանց գոգը գլորելով:

*
* *

Սերունդը որ կը սկսի թե առնել, իր եռանդոս ճախրանքին
մէջ լաւ է որ աչքի առջև ունենայ պատմութիւնը այլ ընտանիքնե-
րուն, լաւ է որ ինք անձամբ բաղդատէ անոնց երէկն ու այսօրը,
ինք անձամբ ստուգասիրէ անոնց բարձրացումն ու անկումը: Իրեն
համար սքանչելի դաս մը կրնայ ըլլալ ս'ըբան անոնց զեպի վեր

կատարած թեաճումը, այնչափ մըն ալ և աւելի այն գահալէժէ ըն-
րնթացքը որ կտրծանման անդունդը զլորած է զանոնք: Թող չմոռ-
նայ բնաւ թէ արդէն իսկ կտրուած ճամբաներու վրայ կասիլը, և
կամ արդէն իսկ կտրուած ճամբաներէն ընկրկիլը միշտ կտրծանման
կ'առաջնորդէ, և թէ կեանքի մէջ յաջողելու զլիւսուոր պայմանն է
շարունակ զլել անցնիլ նախապէս առնուած քայլերը, ինչ գործի
մէջ ալ որ ըլլայ:

Սերունդները որոնք գիտեն գործադրել կեանքի այս գերազոյն
սկզբունքը, երբեք տպարդին չեն անցնիր:

ՄԱՐԱ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐ

ՆՂԻՍ. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵՍՆ *

ՆՂԻՍ Տէմիրճիպաշեան՝ արտակարգ դրագէտի անվիճելի
յատկութիւններ ու միջակ մտքի մը անսահմանութիւնները ունի հա-
ւատարապէս: Ոչ որ իրեն չափ անհատաւոր եղած է իբրեւ արուես-
տագէտ ու իբրեւ խորհող: Բոլոր ընդդիմակութիւնները անցած են իր
ալելիոճ հոգիին մէջէն, ու բոլոր հակառակ հասանքները զիրար խա-
չաձևած են հստակ շարաշար: Մէկ տկնարկով անկարելի է ընդգրկել
այս կնճիւղը, և մատիտի քանի մը անվոյթ հարուածներով շրջա-
գծել՝ բացարձակապէս անհնար այս գէմը, — ստուերի նման տար-
տամ ու խուտափուկ, ալիքի նման զաղվաղիւն ու յեղյեղուկ:

Իրմով զբաղողները՝ զինքը կը գտտեն, առանց վերադառնա-
լիքան, այն տարասեւ տպաւորութիւններուն համար՝ զոր դրագէտին
երկուութիւնը զերակշռօքէն կը ձգէ իր յաճախորդներուն վրայ:
Մինչդեռ ամենէն առաջ հարկ էր զինքը հասկնալ ու բացատրել մա-
նուանդ, որպէս դատաւորանին իրաւունքին համար:

Եւ ահա՝ ասոր հակառակն է պատահածը, ինչպէս վերը ըսի
արդէն: Ապշեցուցիչ ու անայտործ անհեթեթութեան մը տպաւորու-
թիւնը կը ձգէ միամիտ, անկեղծ ու առողջ սիրտներուն վրայ, որոնց
մէջ նստկանքը բնական է հակառականին ու կնճոտ նրբութեան նը-

* Այս ոչ քառի մը ոչրիշներ, քեւ. ճախապէս Մաւիւն հան-
դեսին մէջ հրատարակուած էին, իսկ ճոռ ճորէն պիտի երևի
սրբագրուած ոչ գրերէ ճորէն գրուած:

կամամբ, մինչդեռ թեղադրող ու անսլառնառաքանեալ հիացումսով մը
կը համակուի՝ դուրահաւան անհասկացողութեան մը բազմութիւնը։

Առաջինները չեն կրնար սիրել՝ զինքը, հակառակ իր բարութեան մեծ համբաւին։ Իր հակասութիւնը՝ խորհողի յատկութիւնը չեն, իր խառնասիրութիւնը՝ երկիւղալի է ու վաճանգաւոր, — թէև շատ սխալ տխուր ըլլար իր անխոնջ շեղաբանութիւններուն մէջ ճանչնալ որոշ իմաստասիրութիւն մը, — և իր մատուցած խելութիւնն ալ՝ խորունկութեան մեծադրոյ տխուհով տառապանքի զատարկութիւն մը։ Անոնց համեմատ, Տէմիրճիւլաշեան, ախաւաւոր միտքը, աղէտը մըն է որ և է առողջ գոծարանաւորութեան մէջ։ Տէմիրճիւլաշեանի գրականութիւնը, իր թեղադրողի ու հրապարակողի գերազանց յատկութիւններով, — վաճառ զի ուժ մը, հրապարակ մըն է ան, բայց ախտաւարակ ու փառաւար, — մեր մէջ ամբողջ գրական թարմ սերունդ մը գերեզմանական խոնաւ ցանկութիւններով վառեց։ Անոր համեմատ չէ՞ր որ ճշմարիտ բանաստեղծները հարկ էր ըլլալին ամբողջ ու թորախաւաւոր։ Իր անձնական բարոյականը կամ բարոյագիտութիւնը, — որուն ջիղը՝ մութին ու իմացական մեղաւոր գիշութեան հրապարակ, անէութեան կիրքն ու մահուան մաշտանդութիւնն է, — քերականաց անբարոյականութիւնն է, եթէ որ և է բարոյական սկզբունքի գնահատութիւնը կրնանք ընել այն հակամիտութեան աստիճանին համեմատ՝ զոր ան կը հրաւիրէ դէպի կեանքին ընական, ներքոյ ու զեղուն բողբոջումը։ Եւ, բնականացական ցաւազարտութիւնները միշտ գոյր ձգելով լուսանցքին, ի՞նչ բարոյական աւելի ուժեղ է ու գեղեցիկ քան այն՝ որ կը հանդիսանայ իբրեւ կեանքի սկզբունք։

Քննութիւնը, երբ խնդիրներ կը ներկայացնէ մարդուն մէջ կեանքի ձեւերներէ, անտակ մը ներքին ուժ է, թերեւ Շոքենհայտէրի կամքը (Wille) որ անդաւար կը մղուի դարպանալու, ուռնաւալու, յորդան տալու՝ այս թառաւորեմին վրայ։ Ինչ որ կը հակառակի զարդացման այս գործին, կը պատճառէ ցաւը ու վերջնականօրէն կը յանդիման, ինչ որ կը նպաստէ բնականաւոր անոր՝ կը պատճառէ հաճոյքը և կեանքի ուրախութիւնը։ Մարդ իրեն հետ կը բերէ այս արամաղրութիւնները, և մահուան ընդդէմը, մանաւանդ երբ մահը անժամանակ է, ցաւերուն ամենէն սուղինը կը մնայ, ու, իմացականութիւնն իր բոլոր հնարքներով չի կրնար հակադրել այս ընդդէմին գեմ։ Ուրեմն, բարոյականը, այս տառապանք, զուտ օգտակարական գաղաւաղով կեանքի՝ ծաւալման հանդէպ, ինչ որ Մահուան դրդում մը, Մահուան պատրուակ մըն է, կը գաղաւաղաւորուի։

Ու գաղափարաութիւններուն թուումն մատնցն է որ կը շարունակուի:

Փիլիսոփայական հակասութիւնը՝ հոգեբանօրէն ինչպէս կարելի է բացատրել Տէմիրճիպաշեանին մէջ: Օկիւլթ—Բօնիթին ու Լիթնէին ցամաք զրապաշտութիւնը (positivisme) Ծօրէնհառերի ու Քանդի տեսլապաշտութեան (idéalisme) բարեկամութեանը հըլրախրութեւ կատակը որքա՞ն բմահաճ ու թուացիօրէն կամայական կ'երևի, — թէի բլլայ այնքան ազմկայարոյց ու ցուցամուլ: Պատճառն այն է որ Տէմիրճիպաշեանին պակսած է տնհատական միութեան զեղեցիկութիւնը: Երբէք որոշ ինքնութիւն մը չէ կրցած ստորագծել ինք իր մէջ: Մաշուած տնհակասութեան մը և կեղծ ու տկարաւոր իգականութեան մը ճաշակները հրապուրած են զինքը: Ամբողջ իր զրականութիւնը բարեկենդանի երվներանդ ու վոխոխական զխմակաւորումներու տպաւորութիւնը կը ձգէ, զանշտական՝ այլ տխուր տողանցումի մը մէջ ցուցադրուելով իրբև Գրասէր Ատամ, Նուրանիա, Մելանիա, Թեանիա, Մանուշ, Հուր—Հայրան, Ճին—Յակուր, ևն.: Ասիկա կը նշանակէ թէ ընտ'ւ ինք իր տնհատականութենէն զոհ չէ կրցած բլլալ, ու երբէք վտտահ՝ տիրական այնպիսի յատկանիշներու վրայ, որոնք տնհատական նկարագիրներու ինքնութիւնը կը կազմեն ու կը յաւերժացնեն: Արծնական հաւատքին ու անտտուած զիտութեան մէջ՝ տնկադար ու ջրատիշ կածկածուր, վտտահութեան ու պայծառատեսութեան վախը, զերագրելու հիւանդագին զգայնութեան մը արդիւնքն են թերես, բացատրուած՝ վայրկեանին թաուցիկ ու վաղանցուկ տարտսեւ տպաւորութիւններով, որ բանականութիւնն ու կամքը զտրած են զիտակցօրէն զերակշռուէ: Ասոր հետեանիչն է տնտարակոյս որ՝ զազափարներուն ցախուղ միայն կ'անցնի Տէմիրճիպաշեան, առանց վտտահ ու տնկրուելի բայելով մը կայ տննելու տննեց մէջ:

Այս իմացական փոխոխամտութիւնը ինքն իսկ ջանացած է բացատրել տնհո՞ւն միտմտութեամբ մը, Աւելին ձաղին ցուցամուլ և ուուուցիկ յառաջարանին մէջ: Այլ այն նորամոյծի (novateur) հրապուրիչ զերբ, զոր ինք իր վրան տանել կ'ուզէ փիլիսոփայական, զրական և բարոյական հակառակամարտ զրութիւններու ու վարդապետութիւններու ախոյեան հանդիսանալով փոխն ի փոխ, չի սրաղախր ընաւ այն պատմութիւնով՝ զոր յառաջ կը բերէ Արէնսէրէն, տրուած իբրև բացատրութիւն՝ միջակ մտքերու միայն նմանելու տրամադրութեան և նորամոյծներու տնկախ յառաջապահութեան: Այլ երբէք իրական novateur մը չէ ինքը, վասն զի զուրկ է տիրական զաղափարի մը, խանգավառող տեսականնի մը զերագրողութեան:

Թե՛նքն ու կարկառուն զերակշիռ ձգտումի մը սեմէն: Սարուկ Հետեւող մը իր անմեթոս, անկանոն բազմաթիւ ընթերցումներուն, իւրաքանչիւրին տպաւորութեան ու ազդեցութեան տակ՝ իր անհասկանալիութեան մէջ խանդարուած ու խճողուած, անյաջող ժողովրդականացնող մըն (vulgarisateur) է միայն, աւելի կամ նուազ անջիգ, աւելի կամ նուազ զբոսնակ: Իր կարծեցեալ տարակերպութիւնները? (paradoxe) պարզ հակասութիւններ են, ու, հոգեբանորէն, ախտանիշները կեղծ մտքի մը և ցուցամուկ ու snob նշանակութեան մը: Վասն զի այս բոլորը չենք կրնար նկարագրել և խմբականութեան դիւրաթերութեամբ բացատրել, եթէ այս վերջինն այն յատկութիւնն է որ, Բուհն հոգեբանին համեմատ, կը կայանայ «տեսակ մը աւելի կամ նուազ դիւրութեան մէջ՝ փոփոխուելու, ծնելու նոր տարրեր, և յարմարելու նոր պարագաներուն՝ առանց ձեւազեղծ ըլլալու կամ ձեւալուծուելու:»

Կը յիշէք իր պոետապականի ունայնութիւնը՝ որ ամէնուն նանսթ է:

Բայց զեաէի՞ր նշանակութիւնը այս խորհրդաւոր կատակին:

Մտիկ ըրէք մանաւանդ:

Բարձր միւս երկայթներուն նման՝ կեանքը, սրուն ձեւին ներքեւ երեւան կուգանք, համայնական անէութեան մը ծոցէն դուրս շեղումի թշուառական ու անխելք փորձ մըն է: Կեանքը չէ իսկական իրականութիւնը: Անիկա՞ պատրանք մը, ներկայացում մըն է, ինչպէս բովանդակ առարկան մարդկային ճանաչողութեան: Կեանքը յարատեցաւ մըն է, քանի որ անպարտաճիգ մը կ'ենթադրէ անէութեան, chose en soi ին անգործ ու օրինաւոր շաւիղէն: Անէացումն է միայն հանգստաւէտ իրականութիւնը: Մարդուն համար՝ որ մտանուած է կեանքի դժբաղդութեանց, Նիքովանան այն միջոցն է՝ որով, մեր անցաւոր գոյութեան ուրացումովը, կը յաջողենք վերադառնալ աւելութեան խաղաղ ծոցը.

Rentre dans le néant que la vie a troublé,
բանաստեղծ Լըգոնթ աը Լիլի գեղեցիկ բացատրութեան համեմատ:

Տէմիրճիպաշեան, որ մեր մէջ յոսեակալութեան առաքելը ըլլալու փառքը կը վայելէ, Շօբէնհաուէրի աշակերտ մը կը դառնի ինքզինքը: Տիւրտը փայլուն ու հրապուրիչ է հարկաւ: Դիւրադրութիւն է որ, սակայն, փիլիսոփայութիւնը այնքան խելութեամբ անտարբեր ըլլայ բարոյականին, — ինչպէս գիտութիւնը, — և, փիլիսոփային անկարեկիւր ու չեզոք նայուածքը՝ բնորոշուած ըլլալ անհատական խանութեամբներու պէսպիսութեամբը գունաւորուած սեւ կամ պայծառ ակնոցով մը, երբ փիլիսոփան բարոյապետի մտադրութիւններ կ'ստանձնէ:

Այսպէսով է որ յոռետեսութիւն ու լաւատեսութիւն, — այդ երկու թեւադրող բառերը, — հաւասարապէս գոյութեան իրաւունք ձեռք բերած են երկկնքին տակ:

Անտարակոյս շատ ապուշ ու անխելք պիտի ըլլար սնդիկ թէ՛ աշխարհիս զժբադրները իրաւունք չունին տխուր ըլլալու, ինչպէս նաեւ բարեբաղնները՝ զուարթ: Բայց ո՞վ կրնայ իրաւունք ունենալ վճռելու թէ՛ կեանքը չարմեր ապրիլ ընդհանրապէս: Այո՛, ես կ'ընչ գունդիմ թէ կայ իրօք առողջ ու անզրադարձ յոռետեսութիւն մը՝ որ ժխտական ու կործանարար չէ սակայն: Անիկա աւելի այլասէր զժգոհութիւնն է որ, անձնականութեան նեղ անանձնօցէն դուրս դաշտով, կը լայննայ, կը տարածուի ամբողջ մարդկութեան վրայ խորունկ գիտակցութեան մը լրջութեամբ, և առողջ, կորովի ու վերջապարհ նշաւատակներով: Այս ձգտումը՝ յատկանշին է արդէն ժամանակակից մեծագոյն գրականութիւններուն:

Տեսակ մը անիմատտ fatalisme ի ճակատագրականութեան արգարացումովը ընդունիլ կեանքը իր բոլոր զիմարեղումներուն մէջ, — այդ լաւատեսութիւնը քիչ մը շատ միամիտ ու մտանդաւոր պիտի ըլլար: Պէտք էր զժգոհ գաղափարասիրութիւն մը՝ կեանքի լաւագոյն հեռանկարներուն զինովութիւնը տար մեզի, մեր ապրելուն իբրեւ նշաւատակ: Կեանքին մէջ, բոս Շօքէնհաուերի, եթէ նոյն խիստ ուսպանքը ըլլար զրական, սփոփանքները կամ անօնց հաւանականութիւնները կան, որ կրնան սրտապնդել: Պէտքերուն ցաւին՝ կրնայ յաջորդել զոհաբաւ հաճոյքը կամ անոր հնարաւորութեան դադափարապաշտ միտթաբանքը:

Անձուկ իմաստով լաւատեսութիւն ու յոռետեսութիւն՝ իրաւացի են միայն՝ երբ կը սահմանափակուին լսի անձնական շրջանակի մէջ: Պարզ փորձարութիւն մը՝ աշխարհը ցաւի ու արցունքի հովիտին վերածելու իրաւունք չունի, և, հանդիստ մարտդութիւն մը՝ չի կրնար անսխալօրէն վճռել թէ՛ «*Tout va pour le bien dans le meilleur des mondes possibles*», — Լայպնիցեան առած՝ զոր այնքան հիանալիօրէն ծաղրած է *Candide* ի հեղինակը:

Իրերը և աշխարհը գասելու համար բարոյական նշանակութեան տեսակէտէն, կարելի եղածին չափ աշխատելու է դուրս ելնել անձնականութեան նեղիկի խցիկէն, և փոխանակ դուռ ետական օդաւադաշտութեան մը ձգտելու, պէտք է հասկնալ բնութեան զործք աշխարհ՝ ինչպէս որ է:

Մտէն խի, որ ցաւերուն մեծագոյնն է, երբ կը հասնի կերպով մը իր ժամանակին, երբ իր պաշտօնը լրացուցած զործարանաւորութիւն մը կը հարուածէ, պէտք է դատուի իմաստասիրական

ճշմարտութեան տեսակէտէն: «Պարտինք ընդունիլ ու կրել մահը ո՛չ իբրեւ չարիք մը կամ վիշտ մը, այլ իբրեւ կեանքի վերջին fonction ք, պաշտօնը, պարտքի մը հատուցումը, և գերազույժն պարտականութիւնը: Անիկա իրականացումն է ամէն էակներուն հասարակաց օրէնքի մը օգտակար իրենց համար ու փրկարար մեղի համար խի: Քանի որ մեր նախորդները մնում են իրենց տեղը մեզի տալու համար, մենք ալ պարտինք մեզնիլ՝ տեղ բանալու համար մեր յաջորդներուն:»¹

Ասիկց տալի վտն ու պարզ մտքի հաւասարակշռութեամբ կարելի չէր դառնէ աշխարհի գործը:

Այլ եթէ կուզէք, յոռետեսութիւնը բարձրադասութեան աստ՝ մը զենք, կանքը նկատելով Շորէնհաուէրի համեմատ «Անպաղատ որսորդութիւն մը, ուր մերթ որոացող ու մերթ որոացուած, կակնները իրարու ձեռքէ կը բռնկուեն ստրատիկէի սրտամտի մը փերթները, ամէնով իրարու դէմ մղուած պատերազմ մը, անտակ մը ցաւին բնական պատմութիւնը՝ որ սապէս կը համառօտուի, ուսել՝ առանց պատճառի, միշտ տատաղիլ, միշտ պայքարիլ, յետոյ մեռնիլ, և այսպէս յաջորդաբար, դարեւու դարերուն մէջ, մինչև որ մեր մարտիկն կեղեր փոստրտի ցիւրջան, ա մնաւորը մոտնիկներով:»

Այս անբան միակողմանի հաւատքն իսկ, ուր սկզբունքով կ'ուրացուի սրբախաղթեան գոյութիւնը, իրաւունքը պիտի տա՞ր իրաւացիօրէն եղբակացնել թէ՛ ելլի ճամբայ մը կայ անէութեան, ո՛չ-լիւնկութեան, կամիլ (Wille) սրացման մէջ, ելլ մը՝ որուն իրագործումը այնքան անհնարեթ է ու անհասկնալի՝ որքան անոր հետեանքը՝ անտույգ: Ծիծաղելի չի՞ դառնար մարդկային ճշմտ իմացականութիւնը, երբ բնութեան անյեղի օրէնքին, կեանքի սկզբունքին կը յաւակնի ընդդիմադրել իր սղտմելիօրէն լիբր ու արգահատելիօրէն խեղճուի մէկ բմահաճոյքը: Կարելի՞ բան է արդեօք բնութեան լուսանցքէն դուրս՝ գոյութեան ժամողբալայր մը հաւատալ մեր ետին: Կարելի՞ բան է արդեօք, — եթէ նոյն իսկ մարդկային տեսակը՝ ամբողջական միահաղայն ինքնատրանսլութեան մէջ հարաւոր ըլլար մէջտեղէն վերցնել, — կարելի՞ բան էր արդեօք՝ բայցայց ջնջել բնութեան այն ուժերը՝ որոնք կը յաճ են իրարու բով գալ իրարու հետ համաձայնել, գործարանաւոր ու ինքնագլխակի կեանքը աշխուհաւոր համար մարդուն մէջ, և որոնց ալք համբարաշխութեան յատկութիւնը՝ առ այժմ որ և է կերպով խանդարուած ըլլալ չի թուիր (! ?):

¹ Bourdeau, — Causes et origine du Mal, (Revue Philosophique, Août 1930) cité par Galante. — Précis de sociologie.

Չէ՛, վախճանական պատճառներու սկզբունքին համեմատ չէր, ո՛չ ալ բացարձակ լաւատեսութեան մը միամտութիւններուն մէջէն, որ սխաի ուզէինք մարդկային կեանքին նպատակը և ճակատագիրը սահմանել: Ըստ ինքեան՝ կեանքը ո՛չ ազէկ ըլլալու է՝ ո՛չ գէշ բացարձակօրէն: Կարելի է միայն հաստատել ամէն հաւասարակշիռ իմացականութեան համար, թէ՛ կեանքը, մարդուն մէջ հասած ինքնագիտակցութեան բարձրագոյն վիճակին, մեզի կը յայտնուի գեղեցիկ երևոյթ մը, և իր պաշտօնին ու ելեւէջներուն մէջ՝ ունի խոնրաւորուող ու յարատեւ գործունէութեան հրաիրող պատահումներ՝ որոնց համար անգիտակցօրէն, բնական մղումով, հաճոյք կ'զգանք յոյնիլ: Երանց համար կը զուարթանանք, և կը հետամտինք ապրելու իրիւն: Այս տրամադրութիւններուն մէջ, ա՛լ բարոյական նշանակութիւն չեն կրնար ունենալ ո՛չ փիլիսոփայական ճշմարտութիւնը, — նոյն իսկ ախրա՛ն իր խելութեան մէջ միտական, ոչնչական, յուսահատեցուցիչ, — ոչ ալ անտուր հոգիի մը յոգետեսութիւնը, ախրա՛ն անձուկ, ախրա՛ն միակողմանի ու ետական:

Եթէ փիլիսոփայութիւնը կը միտի տրամաբանօրէն ունայնութեան, եթէ վախճանական պատճառներու չղոյութիւնը կը յուսահատեցնէ մարդը, թերեւ տրամաբանական ըլլայ եզրակացնել թէ՛ կեանքը չարմիւր ապրիլ, քանի որ բացարձակ նպատակի մը գոյութիւնը ցնորք մը կը զստնայ: Ասիկա՝ զուտ մարդկային պահանջ-կատարելն մըն է սակայն: Մարդկային իմացականութեան մէկ ընդունակութիւնը, — տրամաբանութիւնը, — պահանջելի չի կրնար ըլլալ որ բնութեան օրէնքները վարէ: Եւ ան, բնութիւնը, որ չի ճանչնար թէ ի՞նչ է տրամաբանութիւն, ճիշդ ատոր ապացոյցը տուած է սուտը, պատրանքը, զէպրերու կոյր շարադարութիւնը զնելով կեանքի սկզբունք: Նախադրամական շրջաններէն մինչեւ մեր օրերը, նկատուողութեան առնելով մարդկային բնաշրջման բարոյական ազդակները, կրօնը, աւանդութիւն, հաւատալիք, ևն., — կարելի է հաստատել թէ՛ մանաւանդ ստութիւնը կրցած է ըլլալ անկախօրէն բացարձակ ճշմարտութենէն՝ որ ըստ ինքեան սնչական է, — կեանքի զարգացման սկզբունքը¹: Նիզէ իրաւունք ունի ուրեմն բնելով թէ «հարկ է ոչ-ճշմարտը ընդունիլ իբրեւ կեանքի պայման»:

Իրաւքնէ, — եզրակացնելու համար, — տղայական չափով ըլլալ անհրաժեշտ կրաւորական դիրք մը հրամայել՝ հանդէպ մարդկային իմացականութեան՝ որ մասն է ամբողջին:

Այս բարբէն յետոյ՝ Տէմիրճիպաշեանին անկեղծութիւնը չէ որ

¹ «De Kant à Nietzsche», par Jules de Gaultier.

կատկածելի պիտի ուզէի նկատել: Իր պարկեշտ ու մաքուր մաքուր համբարձ՝ անվիճելի է: Դիտումսք ծանրացայ միայն այս կէտերուն վրայ, անոնց տղիեցութեան հակառակութիւնները մասնանշելու համար իր մտադրութիւններուն ու յաւակնութիւններուն հետ, որոնք երբեմն նոյն իսկ անիմաստ բառաբանութեան մը նշանառութիւն կը փորձեն:

Այլ եթէ առհասարակ իր մահարագձ ու թիտական ոգին սուրբ տանք մը ըրի իրեն, չեմ կրնար արդարութիւն չընել իր ուրիշ մասնաւորութիւններուն համար՝ որ նշանակելի պիտի մնան մեր արդի գրականութեան մէջ:

Այնքան նսնրասէր, այնքան միամտօրէն անձնագոյլ ու ուղիւս մին համար այնքան ախտալարակ զգայնութեամբ զգայուն այս ժարը: Օտանէն յետոյ, առաջնակարգ արձակագիր արուեստագէտն է մեր աշխարհիկ գրականութեան առաջին շրջանին: Ոչ ոք իրեն չափ ամենակարող Ստատածն է իր գրչին, այդ մտաւորական, առաջգական, գերառաջական փետուրին՝ որուն այնքան արուեստուն էջեր կը պարտինք: Տէմիրճիպաշեան՝ մեր ամենէն իսկաւոր գրողներէն մէկն է, լեզուի ու ոճի տեսակէտէն: Իր լեզուն ու իր պարբերութիւնը՝ ինքնայատուկ արուեստ ու գեղեցկութիւն սնին: Ես զինքը կը համարեմ անկապաշտ մը, (décadent) ոճի ու լեզուի տեսակէտներէն, և այս վերապիւր իրեն համար մեղադրանք մը ըլլալէ շատ հետի է: Ընդհակառակէն՝ Պոսլէտի, — որուն անունը, Հայնէլինէն հետ առաջին անգամ իրմէն կարգացած եմ, — Յաւիւն ծաղիկներու յառաջադրանքին մէջ, Թէօֆիլ Կօթիէ բանաստեղծը սուրբ կը սահմանէ անկապաշտ լեզուն. «Դիւրին բան չէ սակայն պատուելիօրէն (pédant) արհամարհուած այդ ոճը: Վասն զի անիկա կը բացատրէ նոր գաղափարներ՝ նոր ձևերով ու բառերով, զոր զեռնոր կը լսենք: »

« Հանճարե՛ղ, կնճոռա, գիտուն, երանդաճախ ու խուզարկութիւններով լեցուն է ան, որ կը հեռանայ միշտ լեզուին սահմաններէն, փոխ կ'առնէ բոլոր բառարաններէն, գոյներ բազմալով բոլոր երանդապաններէն, խաղեր՝ բոլոր ստեղծաշարներէն, ջանալով արտադրել ինչ որ սնի մտածումն՝ ամենէն անճառելի, ու ձեռք իր ամենէն տարաւոր, ամենէն խոտափուկ շրջափոխներուն մէջ. կ'աշխարհէ ան, զանոնք թարգմանելու համար, ջլախախտ նորին մտերմութիւններուն, խոտալուծութիւններուն՝ հինցող կիրքին սր կ'ապականի, և անհեթեթ բանաբանութեան հաստատուն գաղափարին՝ որ յիմարութեան կը միտի: Անկապաշտութեան այս ոճը՝ վերջին բան է բանին՝ նեղը զրուած՝ արտայայտելու ամէն ինչ, մշտնադ գերապիս չափազանցութեան: »

Թէմիսիլ Կօթիկն կարգալէ առաջ անշուշտ՝ Տէմիրճիպաշեան իր յատուկ բառարանը ունեցաւ։ Բառին կիրքը, բառին մոլութիւնը՝ ոչ որ իրեն չափ առաջ տարած է։ Եւ սիրէ, կը պաշտէ զանոնք, — լսուերը, — այնչափ մը՝ որովհետեւ անոնց երախտագէտ կ'զգայ ինքզինքը այն հաճոյակատարութեան համար՝ որով անոնք անկարելի ճիւղնութիւններու յանձնառու կ'ըլլան իր ամպոտ ու միսթիկ մաքին կնճռոտ ու հիւանդագին արարենիները (arabesque) պատկերացնելու համար¹, որքան իրենց սոսկական գեղեցկութեան պատճառով։ Դիտելի է թէ իր բառերը՝ միշտ ֆրանսերէններու թարգմանութիւններ չեն։ Իր սակեղծածները կան անոնց մէջ, նորերը, անթարգմանելիները, բոլորովին գեղեցիկ ու յանդուին, բարբարոս կամ նազելագեղ, յաւէտ խկատիպ բառեր՝ որոնք խկատիպ գրիչներու ծայրը միայն գոյութեան իրաւունք կրնան ունենալ, բացատրելով անոնց արտակարգ խառնուածքը և իմացականութեան նրբերանգները։ Նաբեկացին ալ մի և նոյն երեւոյթը չի՞ ներկայացնէր միթէ, ինչպէս շատ իրաւամբ պիտեւ առած է Յովհաննէս Գաղանճեան։ Ասոր համար է որ առաջին հանդիպողին նոր բառեր շինելու մարմաջը՝ այնքան ցուալի ու ուսմիկ հետեւանքներ կրնայ ունենալ։

Տէմիրճիպաշեան՝ մեծ բանաստեղծի ու փիլիսոփայի համբաւունի մեր մէջ։ Արժատական բան մը չկրցան ընել անոնք՝ որ այս համբաւը բղբտել ջանացին հանրութեան համարումին մէջ։ Ամենէն վերջը, ըննապատուութեան անողոր պատաստանին առջեւ, որ իր սեռայնութիւնը բացը կը հանէր, Տէմիրճիպաշեանին անունը՝ բարի մարդուն ու հիւանդին չքմեղանքովը փաստաբանեցին։ Կարելի չէր չկարեկցիլ, ու ըսելիք չէր մնար այլ ևս։ Հասկնալի է թէ հասարակութեան մը համար շատ դժուար ըլլար հին վարժութենէ մը յեղակարծօրէն հրաժարիլ։ Նախապաշարումը ի՞նչ անմիջ ու խանդապատեցնող միջոցներու կրնայ պիմել, ինքզինքը պաշտպանելու համար սրբապիղծ յանգրնութեան դէմ, եթէ այս վերջինը նոյն խկելայ օգտակար ու բարեբար։

Տեսակ մը խղճի միտք կայ, տակալն, որ զիս շատ անգամ անհանդիստ ըրած է. զգացման մը տկարութիւններուն մեղադրանքով տաքնապելով։ Ինչպէ՞ս յանձն առնել Գաղափարին զոհոթութիւնը, զգացումին անսնով, որ տկար է, որ այնքան երբեմն անզօր է բառաւորութեան առջև։

Ասոր համար է որ պիտի համարձակիմ, — թէն այնքան ցա-

¹ «Բառերուն եղանակորէներն աւճանց հաւեւմատ կը փոխուի», կը գրէ ինքը տեղ մը։

ւերով, ինչպէս դիւրահասկնալի է, — լսել թէ, Տէմիրճիպաշեան, աւագ, չեղած է իր համբաւին մարդը:

Ի՞նչ պիտի մնայ իր իմաստասիրութենէն, լսելիք: Ձէ՞ք հաճիր խոստովանիլ թէ՛ բառին պատկանելի փայլին հանդէպ՝ իր ճղճիք՝ ու հիւանդոտ մտածումը պիտի խանձի, ինչպէ՞ս յարդի շիւղ-մը՝ վառարանի բոցին մէջ: Ու արդ՝ թրագլ փորձէն՝ ղինքը չդիտի փրկեն, — աւագ՝ վերստին, — ո՛չ Սարիա—Մունին, ո՛չ Կոմիտասը, ո՛չ Եօրէնհաուէրը, ո՛չ Սրէնսէրը, ո՛չ Օկիլաթ-Քօնթը, ո՛չ իսկ Լիթոն, որոնց անունները հազարաւոր անգամներ կարդացած է մեր զլիւն, առանց անոնցմէ լուրջ ու հասկնալի բան մը պատմելու մեզի, և որոնց մտերմութեան մէջ խորած ըլլալ հաւատարմացած է դռնինք՝ որ քննադատութեան ոկկոտութիւնը չճանչնալու չափ բարեմիտ են, — բարեխի՛րտ են մանաւանդ: Այս պայմաններուն տակ, համարձակութիւնն ունեցէր խոստովանելու՝ թէ այս փայլը կեղծ է ու աչք աղմուկը կատակաւոր ու անտեղի:

Շատ կը հաւատա՞ք թէ բան մը, լուրջ ու յաւերժողից բան մը պիտի մնայ իր բանաստեղծութենէն: Նախ, իր արձակը փոխն ի իրին հեղատահ առուի մը քնքուշ ու նազուհե ճեղկումները, արարական նոյնի մը ջրապիթի ճկունութիւնը կամ գահալէժ գետի մը շուարուն ու յորդ գնացքն ունի, իր տաղաչափութիւնը՝ կազ մուրացկանի մը ողորմելի կոտորումներով կը յատկանշուի: Տէմիրճիպաշեան այն տաղանդն է՝ որ զրած է ժամանակին ամենէ՛ն զմուռլնութիւնի ոտանաւորներէն, միշտ ազատութեամբ զրաբարի վարշելի ցեխացայտերով,¹ ու միշտ աւելի ուսմիկ և արձակունակ, — մինչդեռ իր արձակը՝ մերթ կշռական արձակ մըն է:

Յետոյ, եթէ իր զրէն ելած երկայնաշունչ աշխատութիւն մը այսքան երկաշ տարիներէ ի վեր տակաւին զոյուծին չունեցաւ, իրեն յուշարար իր անունին՝ աղագայ սերունդներուն, իր հատուածեալ տաղանակին երկներանդ փհարափոխութիւններն ալ՝ տակաւին քիչ մը ատենի համար, ծագկաբաշներու և հաւաքնասիրներու մէջ բաշքուելէ, զրագիտութեան ուսուցիչներու կարճ շնչառութիւնը՝ փայրկեճական բնոյղանումներու երթարկելէ յետոյ, պիտի մոռցուն, պիտի մէկ կաղմ նետուն:

Երբեք՝ sentimental էր մեր ամբողջ հասարակութիւնը: Ինքն էր որ Տէմիրճիպաշեանը սնոյց՝ իր անձահոլութեան միամտօրէն յան-

¹ Թօղոտաճագրին գրաբարի դեռ սոյն թշնամանիկ շարձակումն անկներէր ու անխմաստ կ'գտնէնք:

դուքն թեկնածութիւններուն մէջ։ Ումանք, երբեմն, իր լաւիւն
հասարակութիւնը, իր փոքր ցաւերուն անտանելի պատմութիւնները,
իր «անձնական գրականութիւն»ը, — աշխարհն քիչ Եօթնհատեր-
եան կամ Պաւստայական, նկատելով որ, արուեստին տեսակէտէն,
անձը հարկ է հաւ բաշտի, իր տեղը փոխ տալու համար պաշտա-
րին, նկատելով որ «արուեստը և բանաստեղծութիւնը հարկ է լը-
լան անանձնաւոր» — տարկայական, — բայց իր սիրական իմաս-
տասէրին, — զոր ինքը կարծած էր ընել Ամիէլին, Հայնէին կամ
Պայրընին հանգիստութեամբ, — տափակ ու տղայական գտան։ Այդ
բանը զարմանք ու վիշտ պատճառեց իրեն, — աշխարհն անտանելա-
կը, — և, յուզմունքի գերագոյն վայրկեանի մը մէջ, իր միամիտ
գիտակցութիւնը սրուած զգաց յայտարարելու թէ՛ այն մեղաննե-
րուն համար՝ զոր աննկատ շոտյութեամբ վատնած էր աշխարհն
տարբերեւէ ի վեր հոս հոն, ինքզինքը «արժանի կ'ըզար հայ մտղ-
վոյեան սիրոյն ու յարգանաց»։ Կրնայի՞ր լսել թէ տափակ անօրի-
նակ զմտարապահանջութիւնն ըլլար։

Այլ բացարձակապէս ոչնչութեան չէ կարելի վերածել այս
մարդը՝ որ աշխարհն յոգնած է գրականութեան համար։ Կէտ մը
կայ՝ ուր իր մատուցած ծառայութիւնը անվիճելի է։ Բայց այս
աշխարհն աւելի ցաւալի է՝ ու բան այդ կէտը՝ իր յաւակնութիւննե-
րուն ամենէն աննշանը պիտի մնայ։ — Հոն են այն բառորդ եր-
կոտասանեակ ֆրանսահայ ու հայաֆրանս բառարանները, զոր
պատրաստելու տաղտուկը յանձն առած է, ոչ թէ հոյ ուսանողնե-
րու օգտին մտադրութեամբն անշուշտ, — վասնզի տափակ քիչ մը
շատ տափակ ու ռամիկ պիտի ըլլար, — այլ իր բառաշինական
միտմտութիւնը զոհոնտիօրէն զրօնցնելու արուեստագիտական
բժայրով։ Այլ, բա՞ր արդէն, — աշխարհի հեղնութիւններն անու-
ղոք կ'ըլլան, — եթէ Տէմիրնդպաշեանին գրողէաի անունը՝ զուր
բաց մտոցըւած քանդակի վանգակի մը տպաւորութիւնը ձգել
սկսած է, անպին, մինչև նորագոյններուն ու կատարելագոյններուն
երեւումը, իր բառարանները պիտի թղթատուն հայ աղբատի-
ռաւանդին երախտագէտ ձեռներուն մէջ, որ, հեղինակին նորա-
կերտ բառերէն հրապարակելէ աւելի, — իրաւամբ աւագ — Նո-
րայրին կամ Նուպարեանին պատկանելի ու անմեղձեղալի վսե-
մութենէն խոյս տուած պիտի ըլլայ, « ի հարկէ ստիպեալ »։

ՍՐՏԱՏԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆ

Ս. ԼՈՒՍԿԻՈՐԶԵԱՆ ՀԻՒԱՆԳԱՆՈՅԻ

ԳՐԱԿԱՆ և ուսուցչական Յոթեկեաններու փայլուն յաջողութիւնը՝ զոր տնտեսելու հաճոյքն ունեցանք վերջին բանի մը տարին և ընթացքին մէջ, սրտապագայ հաւատարմք մըն է թէ հայ ցեղը հաւած է մոտաւոր և զրահան զարգացման այն մակարդակին ուր՝ ա՛ր և է հաստատուած և անյխտելի հանգամանք ունեցող արժանիք մը գնահատելու զանցառութիւնը՝ զատապարտութիւն մը պիտի ըլլար այն համայնքին որու մատուցականութիւնը զրապէս օգտուած է նոյն արձանիքներէն։ Մամուրեան, Մխիթարեան, Պէրպէրեան յորեկեաններու տօնախմբութիւնները, մին միւսէն աւելի յաջող և յոյսովբերական միահամուռ խանդավառ և յարգալիք մասնակցութեամբ պատկուած, հայ ցեղին զրահան և կրթական մշակման բացայայտ փաստերը եղան և գնահատումի ու հրախտագիտութեան հանդիսաւոր արտայայտութիւնը։

Եթէ Իզմիր մտքի ու զրչի վաստակաւորները գնահատելու և փառքի պատիւներով պսակելու առաջին օրինակը տուաւ, բարեգէտ զուգարկալուծեամբ մը վարձեալ Իզմիրն է որ առաջնութիւն կ'ունենայ մարդասիրական հաստատութեան մը հարկւրամեայ զոյուծիւնը պանծալնելու համազգային հանդիսաւորութեամբ։ Հոս ալ ապա հովապէս ի յայտ պիտի դան և պիտի աղաջուցուն հայ ցեղին սրտի, զթուծեան և մարդասիրութեան զգացումները սրտնք համընթաց քայլով մը մտքի զարգացման հաւասար բարձրութեան մը հասած են անվրէպ։ Եւ արդէն ո՞վ չզիտեր թէ հնազոյն վարերէ ի վեր հայաբնակ կեդրոններու մէջ բաղմնածիւ եղած են մարդասիրական և զթասիրական հաստատութիւնները՝ իբր պերճախօս աղաջոյց հայ ցեղին ոչօրմասիրական զգացումներուն, որոնց շնորհիւ ապրած ու մատակարարուած են անոնք և վարերով իրենց գոյութիւնը պահած, և որոնք մեր ցեղային ամենէն բնորոշ յատկանիշը կ'կազմեն։

Սակայն ինչ որ կուզենք շեշտել Ս. Լուսաւորչեան Հիւանդանոցի հարկւրամակին նաւերեալ այս բանի մը տուելով, զաշտափարի առաջնութեան կամ նախաձեռնութեան սին փառասիրութիւնը չէ, այլ պէտքը այն համերաշխ սգիին որով միայն կարելի պիտի ըլլայ արդիւնաւորապէս ի զուլս հանել ձեռնարկուած մարդասիրական զործը և հատնիլ առաջադրուած նպատակին։ Եւ հիմակ որ հագիւ ամիս մը առջին կ'գտնուինք Յոթեկեանի հանդէսին համար սրտշուած օրէն, ուրախ ենք յայտնելու որ նոյն այդ փափաղուած համերաշ-

խութեան ողին զործնականապէս սկսած է ի հանդէս դաշ աւելի բան երբէք մեծագոյն նախնաձախնդրութեամբ և ողորութեամբ և Հիւանդանոցի Պատ. Հոգաբարձութեան և Յորեկանի մարջան Յանձնաժողովոյ ետանդուն և անվատ գործունէութիւնը, Պօլսոյ ազգային մամլոյն — միակ այլ ցաւալի բացասութեամբ — միահա- մուռ համակրական հրատարակութիւնները և անկեղծ հրաւերը ար- զեամբ մասնակցելու յորեկանի հանդէսին, զանազան հայաշատ կեդրոններու և արտասահմանի գաղթականութեանց մէջ Յորեկանի զաղափարին գտած սիրալիր և նպաստաւոր բնորոնելութիւնը և նոյն- նին յաջողութեան համար կատարուած ջանքերն ու նուիրատուու- թիւնները, վերջապէս աշխարհիս չորս ծայրերը սփռուած տաճա- կիցներու համակիր և կարեկցական վերաբերումը էապէս գթասի- րական և մարդասիրական զաղափարի մը նկատմամբ, այս ամենը մէյմէկ սղեւորիչ և սփփարար գրաւականներ են հաստատող թէ որ- շա՛փ վառ կ'մնայ հայ սրտերու մէջ սղարմասիրական զգացումը և թէ որշա՛փ զօրաւոր է անոնց տառապեալ մարդկութեան բարեա- րելու կիրքը: Թերեւս ամենէն աւելի հայն ըմբռնած է թէ ի՞նչ կ'արժէ Աւետարանին յիշած բաժակ մը ցորտ ջուրը:

Խորհրդածութեան այս կարգը մեծապէս յուսալ կուտայ մեզ թէ առաջիկայ Մարտ 31 ի հանգէսը ակնկալուածէն շատ ու շատ աւելի փալլուն ու արխնաւոր պիտի ըլլայ և Իգմիրի ազգ. Հիւան- զանոցը, ինքնին տնօրէնական բարեկրթութեան հոյակապ յիշակերտ մը, իր աւելի բոն հարիւրամեայ գոյութեամբ և հաղորաւոր հի- տանդներու մատակարարած խնամքներով ինչպէս մինչև ցար՝ այս առթիւ ևս արժանի պիտի ըլլայ հանրային զթութեան և հեռաւոր ու մերձաւոր ազգայնոց հոգածութեան:

ՎԱՐՍԱՄ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԵՐԲՈՒՄ

. . . Խմբագրութիւն «Արեւիկան Մամլոյ»

Կը խնդրենք յանուն ճշմարտութեան և յօգուտ հաստատու- թեան, ներկայ հրատարակել Ձեր հանրօգուտ հանդիսին մէջ, կանխաւ ընդունելով մեր շնորհակալիքը:

«Արեւիկայ» 4836 թիւ Յունվար 29ի թերթին մէջ, «Ատոմ» ծած- կանունով և Իգմիրի Ս. Լուսաւորչեան Հիւանդանոց Խորագրով՝ Իզմիրէն գրուած յօդուած մը կարգացիւք: Ուր այդ դիմակաւոր շահա- տակը իւր սնամէջ ուղեղը բաւական յողնեցուցեր է, անխիղճ զբոսորդու- լի:

թիւններու շարք մը յերկրելու ի ֆստս գթութեան բազմակարօտ յարկի մը :

Այն պահուն՝ ուր Հոգաբարձութիւնս օժանդակ Գանձնաժողովոց գործակցութեամբ խղճմտօրէն կ'աշխատի արդիւնաւորապէս տօնախմբելու Հիւանդանոցիս Հտրիրամեայ Գորելեանը, գէթ մասամբ գոհացնել կարենալու համար Հոստատութեանս բազմազան և անհրաժեշտ պէտքերէն մի քանին, Ատոմի անորակելի արտօքը միակ նպատակ մը կրնայ ունենալ, այն է անձնական գնուած կիրք մը գոհացնելու դիտմամբ հասարակութեան միտքը պղտորել, և ըստ կարի ֆստսել Գորելեանի արդիւնաւորութեան, եթէ երբէք իր բացայայտ սուտերուն հաւատարմ չափ միամիտներ գըտնուին: Ուստի միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարենք թէ

Ա. Ատոմ բացարձակապէս կը ստէ՝ գրելով թէ հոգաբարձութիւնս յանձնաժողովի անդամներէն երկուքին քսանական ոսկի տուած ըլլայ ի վարձ իրենց գործակցութեան, և

Բ. Հոգաբարձութիւնս, յենլով գիւտնական գրութեանց և պետական հեօնէքներու վրայ, որոնք ամենէն սողոգ և անփիճելի վաւերագրերը կը կաղմեն, ո՛չ քէ հիւանդանոցիս պատմութիւնը, ԱՅԼ ՄԻՄԻԱՅՆ ԼՆ՝ ՄԱՐՁԱԿ ՏԵՂԵԿԱՌԻՐԸ պատրաստել տուած է կարողպետ ԷՓ. Նաւաւարդեանի, որ ըստ միահամուռ առաջակցութեան ժողովոց, հաճեցաւ խմբագրել զայն 12 օսմ. ոսկեղ գումարի մը փոխարէն:

Գալով յանձնաժողովի վարկը նուազեցնելու իր ողորմելի Զանքերուն, ի գիտութիւն հեռարնակ աղգայնոց կը յայտնենք թէ՝ անոնք օրէնագիտական, խմբագրական և ուսուցչական տաղանդով և իրենց վարած հանրագուտ պաշտօններով վաղուց գրաւած են ո՛չ միայն հասարակութեան սէրն ու համարումը, այլև վստահութիւնը ա՛յն ակնաւոր անձնաւորութեանց որոնք իրենց բարձր հովանաւորութիւնը սիրայօժար նուիրեցին սոյն բարեպատակ ձեռնարկին յաջողութեան համար: Իղմիրցին ա՛յլքան աւելի իրաւունք ունի պարծնելու անոնցմով, որքան որ ամօթ և զղուանք կը զգայ այսօր իր օտարախօրթ մէկ զաւկին՝ Ատոմի՝ նպատակաւոր խեղաթիւրումներուն առջև:

Այս առթիւ պարտք կը համարինք ծանուցանել թէ Գորելեանը արդէն սկսած է գնահատելի արդիւնքներ ընծայել, որու համար այժմէն մեր շնորհակալիքը կը յայտնենք նուիրատու անձանց, միևնոյն ժամանակ յայտարարելով թէ Գորելեանի հանգէսէն վերջը մանրամասնաբար հրատարակութեան պիտի տրուին թէ՛ հասած գումարները և թէ՛ այն նպատակները որոնց պիտի յատկացուին նուիրատուութիւնք, յաւերժացնելու համար սոյն փառաւոր ձեռնարկին յիշատակը:

Ի դիմաց Հոգաբարձութեան Ազգ. Հիւանդանոցի

Իզմիր 4/17 փետրվար 1902
(ԿԵԻԲ)

Ատենապետ — ՆՇԱՆ Յ. ՀԱՐԵՆՅ
Ատենագիր — Յ. Գ. ԲԱՐԱՋԵԱՆ

ԽՄԲ. ԴԻՏՈՂ. — Սոխ հերքմնապիրը հրատարակելէ վերջ աւելորդ կ'համարինք մեր կողմէն բան մ'աւելցնել: Սա միայն կուզենր մատնանշել թէ Արևելքի ժողովրդավարի! Թղթակցին աջ ու ձախ արձակած պոռչաւորներն իզմիրցոց ականջին պիծակի մը

բզգլունին չափ չեն ներդարձեր, թէև ինք բաւական միամիտ գըտնուի կարծելու թէ կրնայ խալթել այս ու այն: Սակայն եթէ կայ զարմանալի պարագայ մը, — թէև ոչ մեզի համար, — այն է որ Արևելք առանց զուշատոր վերադաճումի կ'հիւրընկալէ այս տեսակ սուտ ու փուտ և նախառալից թղթակցութիւններ: Բայց միանգամ ընդ միշտ կ'յայտարարենք թէ չեն կարող անոնք ամենաթիւնն ազդեցութիւն մ'ունենալ, կամ ուշադրութիւն մ'իսկ դրուել քանի որ իր թղթակիցը ինչպէս Ա. Մամրոյ ժառանգարար! խմբագրին՝ նոյնպէս և Իզմիրցոց արդահատանաց և արհամարհանաց միայն արժանի նկատուած է, և Արևելքի թղթակցին նման ոչնչութիւն: Ներսէ հետ այսքան զբաղին ևս չպիտի արժէր, եթէ անձնականութիւններ նախատեսուի իրենց գիտումներուն մէջ սքզուած չլինէր վնասել՝ բարեգործական հաստատութեան մը հարիւրամայ ցոյցեւանին, յարեւան մը՝ որու նպատակը հաստատարպէս պարտէր յարգուիլ ու բաջալարուիլ ամեն զատկարգի անձերէ իբր գնուածն նախնական յարկ մը: Եւ եթէ այս տեսակ նպատակի մ'առջիկ չգտնուէինք, աւելորդ պիտի համարէինք այս տողերն անգամ, — ինչպէս մծառուոր անցեալի մը մէջ ցոյց առնինք մեր անսարքերութիւնն և արհամարհանքն, երբ զպրոցական ծրագրի մը պատրուակին տակ, անձնականութիւնն ինչորոյ առարկայ ընելու չափ յառաջ գացին, — թէև կրնայինք հրապարակ հանել այն զրդաններն՝ որ տնթի կուտան Արևելքի թղթակցին թուղթ մրտաբեր մարման զուհայնելու՝ ոմանց իբր գործիք ծառայելով, բննել այն պատճառներն՝ որ կ'զրկեն այդ թղթակցին իր ճշմարիտ մասներուն մէջ կրելու զրիւ մը որու յեռակէան միամիտօրէն կ'կարծէ թէ իր ձեռքին մէջ կ'ըլլա նուի, երևան հանել՝ մութի մէջ գործելու վարժուած այն զիմականոր զէմբերն որոնք բաջութիւն չունին երևան երևելու և հիւսնկաւնոցի ճեղեկագիր մը կարնաւ կուզեն շփթել Իզմիրի հայ գաղութի պատմութեան հետ, և վերջապէս նկարագրել մեր ձեռք զանուած յօշուածներով, հասած նստակներով և մեր անձնական գիտակցութեամբ Արևելքի թղթակցին ինչութիւնն՝ անցեալին և իսկական նկարագրերը՝ ներկային մէջ . . . :

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԵՐԱԿԻ, 17 փետրվարի զիշերը տեղի ունեցաւ Ազգայնական ընկերութեան ի նպատակ տրուած երեկոյթը՝ բաւական փայլուն կերպով և այս առթիւ շնորհակալութեան արժանի է կարգադիր

մասնախումբը որ իր օժանդակութիւնը չի զլացաւ ընկերութեան անդամներուն, որոնց ցնահատելի գործունէութիւնը չէր կրնար աւագոյնացէս անյաջող արդիւնք մը ունենալ:

60—70 օսմ. ոսկի կը հաշուուի զուտ հասոյթը:

Մինչդեռ երեկոյթ երթալու պատրաստուողներ հայելներուն զիմաց կը զարգարուէին յարգարեւ ջանալով իրենց զլիւի ժաղերը, — կիները նեղութիւններու կը հանդիպէին միշտ երբ կարգը կուգայ իրենց զլիւի մագերուն որոնց չարածնի ու ըմբոստ թելերը շարունակ գծուարութիւններ կը յարուցանեն, յոգնեցնելով անոնց փափուկ ձեռքները, կարծես այլ անհնազանդ թելերը նստատեղաւոր զիւտութիւն մ'էր որ կ'ստատամբէին՝ կարծես կանացի նոբլը մատահնուողները ալ աւելի վայելելու, — անպիսի Հոփսիմեանի սրահը սակայն օրերէ ի վեր հագուած շքուած էր — չէ՞ որ սրահներն ալ ունին իրենց հագուածը — ու պատրաստ օրօրելու իր մէջ տմեն անոնք որ պիտի ուզէին իր գիրկը նետուիլ: Նախորդ պարահանդէսի սրահին կանանչութիւնները, շքեղօրէն յարգարուած պատերու վրայ, կը պահէին կարծես իրենց կեանքոտ թարմութիւնը, և ինչպէ՞ս, թերեւ ալ զգիշեր գտնուող գեղութիւններէ դուրս ցայտած շունչը անթառամ գեղեցկութիւն մը շնորհած էր անոնց: Ու զարձեռալ հիանալի զարդեր իբրեւ ձեռարուեստի հրաշակերաններ կը գեղազարդէին սրահը: Թէև ալ անգամ չկար թրաքարկարի պատերազմը նրկալացնող այն գործը որու վրայ պատկերուած էջ կատաղի կռիւ մը, հո՛ն անոր վրայ իրարու սիրտ սուրեր կը մըլտուէին մշտնջոհն, նկարելով մահու արհաւիրքն ու սարսափը: Մինչդեռ ասպին զսլոյ զոյլ պարողները կը բոլորէին իրենց պարահանքի իրանը փափկօրէն . . . և ասոնք հակապատկերներ էին ամէն բանէ առաջ, — հո՛ն սուր ու մահ, հո՛ն երազ ու զգուանք — հակապատկերներ՝ որոնք գոյութիւն չունէին աս անգամ:

Պարերու ամենէն երազունը՝ վալսը՝ նախ՝ կ'սկսի իր թրթռուն ներդաշնակութեամբ թեւեր հագցնելով զոյգ զոյգ պարողներու որոնք մերթ կամաց, մերթ արագ, մերթ օրօրուն կը դառնան ամբողջ շքեղանք սրահին՝ ծիծեռնակներու այն խումբերուն պէս որոնք մեր գլխին վրայ կը թռնին շքանակներ կաղմելով օդին մէջ: Ու պարերը կը շարունակուին մերթ Բօլքա մը իր անսեթեթեմ ձեւին մէջ հմայքոտ, մերթ Բառ Դառ քարալ մը իր սքանաւատ անարմը տչրոտու, Լաւ-

այիս իր երկներանդ պատկերներով գեղատեսիլ, և աս ամենուն աւելցուր Քատրիյը, զոր՝ պարելէ աւելի զիտեղն է տխորձելի, և մինչդեռ Կռան Ռօնը կը շարունակուի իր այլագան պատկերներով, ամենէն աւելի աչքիս կը զարնէ այն տեսարանը երբ զուտ իզական սեռէ կազմուած ամբողջ շրջանակ մը, սրահին մէջտեղը իջը հաւաքուի, գեղունիներու ազուր շարք մը, ուր կը տեսնես անուշ կապոյտին բով սրտագրաւ վարդագոյն մը, շուշանափայլ սպիտակին բով բոցավառ կարմիր մը, բոլորը իրարու հետ միացած թափշի պէս հարթ թեւերու օղակաւորումով: Եւ Կենդանոյր ծաղիկներէ շինուած այդ փունջը շրջանակուած է արական սեռէն, արական սեռը՝ հոս տերեւի գեր կը կատարէ, և երջանիկ չե՞ն այն տերեւները որոնց հոտաւէտ փունջ մը կ'եղերեն, քանի որ անգին կան իրենց նմաններ՝ որոնք կը թօշնին ու անպէտ աղբերու պէս գետին վրա թափին կոխկռտուելու անսարքեր ոտերէ:

Կարճ գաղաթները որոնց միջոցին զոյգ զոյգ պարողները բաղդը խոնջէնքով մը թուցած սրահին տնկիւնիկները կը բաշուին, ահա՛ այդ միջոցներուն է որ կ'սկսի սրտերու պարը — եթէ կը ներքէ այսպէս ըսել — և երբ խօսակիցը սնի թրթռակ լիզու մը, ազուր խօսքեր հիւսող միտք մը, քեզ համար յափշտակութեան վայրկեաններ կ'ըլլան տառնք, և որ քեզ կ'ազդեն պարերէն հրաժարելու փափագ մը: — Ժպտան երեկոյթը լալկան արշալոյսով մը վերջացաւ:

Եւ ո՞վ կ'ուր երեկոյթին իշխող գեղունիին, ո՞հ, տափաւ ինծի մի՛ հարցնէր, Ձեր սիրտը թող ըսէ . . . ԶՈՒԿԱՍ ՎԱՐՊԵՏԵԱՍ

Ճ Ե Ր Մ Ա Կ ՈՒ Ս Ե Ի

ԱՆԵԳԻՄԱՆ ԳԻՄԱՆԱՒՈՐ

ԵՐԶԱՊԷՍ ամեն մարդ երկար շունչ մ'առաւ, զարմանալի պիտի երևի այս բացատրութիւնս բնականաբար շատերու մանաւանդ երիտասարդներու և այն պէրասէր օրիորդներուն՝ որոնք սրտի չգիտեմ ինչ անբացատրելի ճմլումով մը բաժնուիլ ստիպուեցան զուարթ օրերու վերջին օղակէն, ապաշխարելու և իրենց մեղքերը բաւելու համար մեծ պահոց օրերուն մէջ և կամ յիշատակներու վերջուշունքներով՝ երազելու:

Երկար շունչ առնողներու մէջ առաջիններն եղան մայրերն, հայրերն և ծանրաբեռնեալ եղբայրներն և ամենէն աւելի այն ամուսիններն որոնք ահամայ ստիպուած էին, իբր ճշմարիտ ամուսին-

նոր, հետեւելու իրենց կիներուն երկարաձիգ պոչերուն, նախ՝ իրենց կնոջ քովէն չբաժնուելու, երկրորդ՝ ընկերութեան առջև համակերպող և ամեն զուարճութեանց յարմարող երեւելու և երրորդ՝ իրենց կիներուն հետ փոքրիկ վիճաբանութենէ մը խոյս տալու համար, որ կրնայ նաեւ մեծ կռուի մը փոխուիլ ըստ մէկ միոյն բնաւորութեան, ձկառմեներուն և խառնուածքին... խեղճ ամուսիններ...: Իրաւ որ այս տարի ալ չափն անցաւ, հոս երեկոյթ, հոն պարահանդէս, անդին հաւրուսք, ասպին ճաշ, ցատկել, պարել, խնդալ, խօսիլ և երբեմն ալ ժամանակ գտնել վիճարանելու, մի կարծէք թէ պարի վրայ, հագուստի, երաժշտութեան վրայ, ո՛չ, այս ամենն սովորական դարձած են, այլ խիստ լուրջ, ծանր, փոփոխ խնդիրներու և հարցերու վրայ, այս ամենէ զտրմանալին չէ՞, ինչ կուզեն ըսեն, գեղեցիկ սեռը միշտ մեզմէ զօրաւոր է և պիտի մնայ ալ, ասիւք սեռը պարտաւոր է ծունր դնել ահոր առջև, իսկ ամուսիններն երկրպագելու դատապարտուած են կամ ստիպուած, ինչպէս որ կուզէք:

Եւ երբ կին մը որ այս դիմակաւոր եղանակին մէջ, ժամանակ կ'գտնէ լրջօրէն վիճաբանելու և իր խիստ տրամաբանական կարծիքներն ու համոզումներն պարզելու իր շուրջ բոլորակ մը կազմող հիացկոտ ու զարմանահար պարօրդներու, իրաւ որ հիանալի է, և ո՞ր ամուսինը պիտի ըլլայ այն՝ որ անդթօրէն մերժէ այս տեսակ կին մը առաջնորդելու ամեն տեղ ուր դաշնակն կամ երաժշտութիւնն կը դալլալեն, տալով այդ կնոջ պաշտելի ու վերաշարժ ունեւորուն ցո՛ւնց և նոյնքան հաւատարմութեամբ նաեւ նէրա լիզուին ճարտասան ու սա, հուն շեշտեր, որ զուգորդուելով խօսուն ակնարկի մը հետ, պատահաւոր կ'պարձնեն զինք ամենու քով, թէև ամանք՝ ապուշներ կամ ամբարկներ՝ չուզեն խոստովանիլ այս տեսակ կիներու արժէքն ու անոնց նկատմամբ յարգանքի ու մեծարանքի իրենց բաժինը չգիտանան նուիրելու... Եղբորմիկները... ասոնք մարդկային կերպարանքով աշխարհ կուզան դատապարտուած իրենց կեանքին մինչև վերջ կոյր մնալու...:

Ահա վերը նկարագրած ճոռոզուն լեզուով նոյնքան և ճարտար ու թեթեւօտ կին մ'էր, չեմ յիշեր ո՞ր, որ անկին մը նետուած էր յոգնած և որով մօտ ակնածանօք կ'աճեցնէ՝ ամուսնոյն հետ՝ կ'ունկնդրէի իր խօսքերուն, խոյս տալու աշխատելով իր ակնարկին, որպէսզի այդ ակնարկի լարած թակտը կամ պարզած ցանցերուն մէջ չբռնուիմ, թէև իր խօսքերէն վանկ մ'իսկ չէի կորսնցներ՝ և առանց ըմբռնելի մը շրթներուս զպցուցած ըլլալու, կ'զգայի թէ կ'այլալլէի, այնքան զգայուն էր նէրա շեշտն, այնքան թրթռուն էին այդ շեշտի հետ խառնուած. մերթ հնչուն, մերթ թեթի, ուր ուրեմն

խիտ և ապա մեղմադձիկ ելեկէներն, որ կ'յուզէր հոգիս և վայրէկեան մը ընդդիմախօսելու ետանդս բորբոքելէ յետոյ կ'մարեր զայն՝ զլիկ համակերպող տառանումներու վերածելու համար:

Եւ ի՞նչ էր մեր խօսակցութեան նիւթը. պարերու, ժպիտներու, ակնարկներու բառսին մէջ, երբ երաժշտութեան զուարթութունը շեշտերը կ'հաուզեցային և մարմարիանէ կուրծքերու, մամաթափ ուսերու և շոթհազեղ թէև մերկացած թեկերու հետ՝ գիտելի էին նաև հեացող կուրծքերէ պայծելու, զուրս պոսթիկայու հակամէտ սրտեր, և ակնարկներու մէջ ծրարուած համբոյրներու խաշաձեւող ու զիրար շեղոքացնող սաւառնումներ, է՛հ, թերեւ պիտի զարմանայ կամ խնդայ ընթերցողն, երբ ըսեմ թէ այս ամեն գիտելի ու նկատելի գեպքերն ու անձերն անէացած էին բարեկամաւէտոյ մօտ և նէ յըջօրէն, հանդարտօրէն և մերթ կ'իկծագլին կ'խօսէր ինծի, եկանքի վրայ, աշխարհի վրայ, երջանկութեան ու զժբաղլութեան հարցերուն վրայ, տպաւորեալ կ'հասնէր եղանակին վրայ որու առթիւ կազմակերպուած էր սոյն երեկոյթը, եզրակացնելով որ մարդիկ բարեկենդանի առթիւ աւելորդ ձանձրոյթ մը և աշխատութիւն մը կ'ստանաննն գիմակ կրելով, բանի որ, կ'ըսէր՝ արդէն մարդս ամեն ժամանակ և ամեն առթիւ սնդիմակ դիմախառն մ'է . . . :

Եւ տիկինը իրաւունք ունէր:

ՆՈՒՐԶԱՆ

ՆՈՒՐԶԱՆ

Ս. ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԵԱՆ ՀԻՒՆԴԱՆՈՅԻ հարիւրամեայ յոբելեանին առթիւ Երուսաղէմի Պատրիարք Ամեն . Տ. Յարութիւն Արքեպիս. Վեհապետեան 200 փրակ դրկած և Առաջնորդ Ս. Հօր՝ հետեւեալ սիրուն նամակաւ. « Տիրախնաւ փաղափող Ազգ Հիւանդանոցի Պատ. Հոգաբարձութիւնը, նոյն բարեկապասակ հաստատութեան Հարիւրամեայ Յոբելեանի հանդէսը յառաջիկայ Մարտ 51ին Ս. Լուսաւորչի տօնի օրը ազգովին տօնախմբելու որոշումը մեզ հաղորդած յիշեցուն, ի մասնակցութիւն նոյն Հանդէսի, 200 փր.ի չեք մը կը կը ներկայակեմք, որոյ արժեքը կը յանձնեք յիշեալ Հաստատութեան հարիւրամեակը տօնելու համար կազմեալ Յանձնաժողովոյ: Ի միախառնութիւն եւ ի բարեւոք պատկարարութիւն սիրեցեալ Ազգիս կարօտեցոց՝ մաղթելով յարսեւորութիւն նոյն հաստատութեան եւ օրհնելով կարգադիր Յանձնաժողովոյ անձնուէր ջանքն ու աշխատութիւնը, եղբայրական սիրոյ ողջունելու մնամք աղօ.

քակից . . . » : — Դոհուքեամք կ'սեղեկանանք քե ուրիշ կողմերէ աչ հեզգհեհե դրամական նուերներ կ'հասնին Հիւանդանոցի Պատ. Հոգաբարձութեան ի մասնակցութիւն հարիւրանեայ յոքեղեանին. որու նկատմամբ հեհեհեայ նորագոյն սեղեկութիւնները կ'հաղորդուին մեզ. — Յոքեղեանի կարգադիր Յանձնաժողովը, որ իր շնորհաւոր օրէն օրինակելի, ջանքով եւ կատարեալ ձեռնահասութեամբ իր պաշտօնին վերաբերեալ բոլոր գործառնութիւններն ի գլուխ հանելու փոյթ տարաւ, պատասխանեալ է նաեւ Յոքեղեանի Տեղեկագրին ամփոփումը փրանս. եւ ամէկ շնորհներով՝ որոնց տակաւ օրինակներէն պիտի դրկուի՝ նամակաւ մը՝ սեղոյն օտարագրի երեւելիներուն ի մասնակցութիւն Յոքեղեանի հանդեսին. ինչպէս նաեւ հայերէն տեղեկագիրը առհասարակ տեղոյն ամեն դասակարգի ազգայնոց եւ Իզմիրի քեմականաց. իսկ Իզմիրի ազգայնոց մէջ հանգանակութիւն կատարելու համար Պատ. Հոգաբարձութեան ձեռամբ շնորհաւոր է հայ եւ օտարագրի երեւելիներէ քաղիացած խառն Յանձնաժողով մը որ փչ օրէն պիտի ձեռնարկէ գործի. վերջապէս տեղոյն օտար մամոյն բարեհաճ մասնակցութիւնը խնդրուած է՝ Ազգ. Հիւանդանոցի անցեալ եւ ներկայ վիճակներուն եւ կատարելի Յոքեղեանի մասին շահեկան յօդուածներու հրատարակութեամբ, յորդորելու համար օտար հասարակութիւնները իրենց նուիրատուութեամբ մասնակցելու Յոքեղեանի հանդեսին:

Տրապիզոնի Ազգ. Առողջօրդարանի դիւանը նամակ մը դրկած է խմբագրութեանս. ներքեղու համար քերթիս Յոքիւն մէջ Տրապիզոնի Առաջ. փոխանորդ Տ. Եզնիկ Վ. Պատեանի մասին Կիրաւունէն Դեռ. ստորագրութեամբ գրուած ամենպատ տեղեկութիւնները. այս նամակին մէջ ըստուած է քե անտեղի եւ Պատեան Վրդպ.ի մասին գրուածները եւ քե Կիրաւունի Թաղ. Խորհուրդը՝ հակառակ փոխանորդ Հօր յորդորանաց՝ ոչ կանոնաւոր նիստ եւ արձանագրութիւն ունի. ո՛չ դպրոցական եւ միսթարական հաշիւները կ'կարգադրէ եւ ընդանակառակն իրեն չպատկանած գործերուն անտեղի միջամտութիւններ կ'ընէ եւ գործերու խանգարման պատճառ կ'ըլլայ: — Անկողնակալութեամբ հրատարակելի յետոյ հերթման այս փունի մը տողերը, դիտել կուտ մեք միայն քե պաշտօնական հերթում մը որ Առաջօրդարանի դիւանի միայն կնիքն կ'ունենայ իբր ստորագրութիւն, երբեք չունենար այն կշիռը ինչ որ պիտի ունենար եթէ ուղղակի պատկանեալ մարմնոյն կողմէն ստորագրուած ըլլար:

Ա. Ա. Մ.

Յ Ա. Ի Ա. Կ Յ Ա. Կ Ա. Ն

Եղբարք Սիմոնեան իրենց անկեղծ ու սրտագին շնորհակալութիւնները կ'յայտենն ազգականներու և բարեկամներու՝ վշտակցական այն համակիր զգացմանց համար զորս յայտնեցին իրենց ողբացեալ Մօր՝ Այրի Տիկին Տուտու Սիմոնեանի մահուան առթիւ։

Ք Ա Պ Ա Ք Ա Ա Ա Ա

ԱՅՆԿԼՈ՝ ՃԱՌՈՆԱԿԱՆ դաշնագիրը, որու մտնրամասնութիւնները օրը օրին հրատարակեցին լրագիրներն, ամենէ նշանաւոր դէպքն եղաւ վերջացող սոփուան, բաւական զբաղեցուց եւրոպական դաւիթներն ու քաղաշագէտներն։ Ճարնն որ 15-20 տարի յառաջ գրեթէ անծանօթ երկիր մը կ'նկատուէր եւ անընդունակ քաղաշակրծութեան, այսօր Անգլիոյ հետ դաշնակցելով ցոյց տուաւ թէ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ հսկայ յաւաքդիմութիւններ կրցած է ընել եւ Անգլիոյ նման քաղաքակիրթ տէրութեան մը վստահութեան արժանանալ։ Սոյն դաշնագրութեան կնքման մասին ամենէ աւելի համակիր գտնուեցան Միացեալ Նահանգներն, որք ցնծութեամբ ողջունեցին, նկատելով զայն իրենց շահուց եւ սկզբանց համապատասխան, ըսնի որ անոր հիմնական տարրն կ'կազմէ Չինու եւ Գորէսի ամբողջութեան պահպանումն եւ վաճառականութեան առջեւ համահաւասար իրաւունքներ ամեն տէրութեանց համար։

Հոյանտական կառավարութեան՝ Պօէր պատուիրակներու համար ազատ անցագիր ստանալու առերեւոյթ պատրուակին տակ՝ հաշտութեան բանակցութեանց սկզբնական քայլ մը տալու միտումն Անգլիոյ կողմէ մերժուելէ յետոյ, Պօէրը վերջերս դարձեալ իրենց վրայ խօսիլ կուտան, քանի մը յարձակումներու մէջ բաւական կորուստներ պատճառելով անգլիական զօրաց, թէեւ հակառակ այս ամենուն, օրըստօրէ կ'շտտնան անձնատուութիւնը եւ պօէրական կորուստը։ Միւս կողմէ ջուրը կ'իյնայ Պօէր պատուիրակներու վերջին յոյան, որոնք ուղեւորած էին դէպի Ամերիկա, Միացեալ Նահանգաց միջամտութիւնն խնդրելու համար եւ որոց կ'յայտարարէ Նախագահ Ռուզվելթ թէ անկարող է միջամտելու Անգլիոյ մօտ եւ

Թէ այդ տեսակ դիմում մը հսկառակ է Միաց. Նահանգաց քաղաքականութեան :

Օրուան երկու մեծ դէպքերէն մին է Վիգտոր Հիւկօի հար- իւրամեակի փառաւոր հանդէսներն Քարիզի մէջ : Մեծ բանաս- տեղծին տաղանդին եւ հանճարին վայել, նոյնը չտեսնուած շուրջով ու փառաւորութեամբ կ'ոտնուի իր հարիւրամեակը, մա- նաւանդ Բանդէոնի մէջ տեղի ունեցած հանդէսն կ'գերազանցէ զամենէն, ուր Ֆրանսական հանրապետութեան Նախագահն աւերոյժ նախարարներու հետ կ'Նախագահէր՝ շրջապատուած օտար տէրութեանց ներկայացուցիչներէն եւ օտար երկիրներէ եկած պատուիրակներէն : Երկրորդն է Գերմանիոյ Կայսեր եղ- բօր Հանրիխ Իշխանին այցելութիւնն Միացեալ Նահանգաց Նախագահին՝ իր վեհափառ Եղբօր զբօսանալին Ի ծով Իշեցուց- ման աշարդութեան ներկայ գտնուելու, որու կնքամայրն եղաւ Ռուզվելտ Նախագահին դուստրն եւ այս այցելութեան առթիւ սարքուած երեկոյթները, ներկայացուաները, հացկերոյթներն ամնաման ոգեւորութեամբ եւ հոխութեամբ իրար յաշորդեցին՝ միակ նպատակ ունենալով ամրապնդել անցեալի մէջ Գերմանիոյ եւ Միաց. Նահանգաց միջեւ եղած ջիշ մը ձկտեալ եւ քիչ մ'ալ ցուրտ յարաբերութիւնները :

Ֆրանսական խորհրդարանն կ'շարունակէ իր ելմոացոյցի վիճաբանութիւնն եւ կ'պատրաստուի ընդհանուր ընտրութեանց, որու պատճառաւ այնպէս կ'կարծուի թէ վերջացող ամսոյս վերջ պիտի դադրեցնէ իր նիստերն : Բնդհանուր ընտրութիւններէ վերջ այնպէս կ'յուսացուի թէ Պ. Լուպէ՝ Չարլն ինքնագիր հրա-ւերին պիտի պատասխանէ՝ ուղղորդել ի փոխադարձ այցելու-թիւն դէպի Բեթերգպուրկ : Իսկ Նախարարապետն Վալտէր - Ռուսոյ, որ հացկերոյթի մը մէջ նշանաւոր ճառ մը արտասա-նելէ յետոյ՝ կ'դառնար իր պաշտօնատունն, կառչի արկած մը կունենայ, Թէեւ քարերադաբար իր ստացած վերքերն ծանր հանգտման մը չեն ունենար եւ շուտով կ'փերսկսի իր պաշտօնին :

Մագլիական խորհրդարանն եւս կ'շարունակէ իր նիստերն եւ վերջին անգամ՝ պատերազմական նախարարն կ'ներկայէր խորհրդարանին՝ անցեալ տարուան մէջ ծրագրուած եւ խոր-հրդարանէ վաւերացուած զինուորական նոր օրինագծերու յաշորդ արդիւնքները : Իսկ Խաւիոյ նախարարական տագնապն դեռ չէ գտած իր լուծումն եւ Սպանիոյ մէջ ալ նոյնօրինակ տագ-նապի մը հաւանականութիւններն կ'երեւին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

32^ր Երջան

1891-1902

ԲԱԺԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՒ ԱՅԼ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Ա. Ա. Մամիոյ բաժանորդ գրութիւլ փոփոքոցները կրնան ուղղակի խմբագրութեան գիմնէ կամ հանդիսիս Պատ. Գործակալներուն, սրբոյ միջոցաւ կրնան ստանալ իրենց լծերը: Բաժանորդագրութիւնք կ'սկսին թիւ 1 է և 13 է:

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ըմտիա	—	Մեծ. ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԷՖ. ԽԱՆԴԱՄՈՒՐ
Ատարագար	—	» ՍՏԵՓԱՆ » ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Գանիրէ	—	» ՕՀԱՆ » ԽՆՏԱՄԵԱՆ
Էրզնկա	—	» ՊԱՐՈՅՐ » ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Էնկիսի	—	» ԴԱՆԻԷԼ » Յ. ԱՇԶԳԵԱՆ
Թբիլիսի	—	» ՍԻՐԱԿԱՆ » Յ. ՔԸԼԸՃԵԱՆ
Խարբերդ	—	» ՌՈՒՔԵՅ » ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Կ. Պոլիս	—	» ՎԱՐԴԱՆ ԷՖ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պայպլ Հատու)
Կիրառօն	—	» ԳԱԼՈՒՍՏ ԷՖ. ԽՏԵԱՆ
Հալեպ	—	» ԳԱՐԵԳԻՆ » ՃԻՅԷՐՃԵԱՆ
»	—	» ՎԱՀԱՆ » Յ. ՌԻԶՈՒՆԵԱՆ
Մարաիա	—	» ԳՐԻԳՈՐ » Յ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Մանչեսթըր	—	» ՍԻՄՈՆ » Յ. ԶԱՔՐԵԱՆ
Մարզուան	—	» ԱԻԵՏԻՍ » Կ. ԿԻԻԼՊԵՆԿԵԱՆ
Շ. Գարահիսար	—	» ԱՐՄԵՆԱԿ » ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Զիլանդ	—	» Մ. Մ. ԷՖ. ԿԱՐԱԿԱՎՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Պանաղորմա	—	» ԱՂԵՔՍԱՆԳՐ ԷՖ. ԿԵԹԱՌԵԱՆ
Պաշտիզակ	—	» ՍՏԵՓԱՆ ԷՖ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ
Պրուսա	—	» ՅՈՎՀ. » ՇՈՒՊԱՐԱԼԵԱՆ
Սամսոն	—	» Լ. ԵԴ. » ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Սեբաստիա	—	» ԱՐՄԵՆԱԿ » ԹՈՐԻՈՍԵԱՆ
Սիվրիմիսար	—	» ՅԱՐՈՒԹԻԱՆ » Գ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ
Տիարպիլի	—	» ՊՕՂՈՍ ՎՐԵ » Տ. ԳԱՐԻԲԷԼԵԱՆ

Ռ. Խմբագրութեան միջոցաւ բաժանորդագրութեան պարտաւոր են իրենց տարեկան կամ վեցամսայ վճարումն ուղղակի խմբագրութեան շրջան:

Գ. Բաժանորդագրութիւնը վճարելի է ԿԱՆԽԻԿ ռւղղակի գրամով և անուղղակի թղթագրով (20 զրուշնոց գրուշմէ մէկ մեծիտի հաշւով) փոխ-Գրով, բարձր կամ Կ. Պօլսոյ հրապարակի վրայ քաշուած կամ Օսմանեան, Աւստրիական ու Ֆրանսական Մանուս - Բոս-գով :

Դ. Խմբագրութիւնն պիտի գործնէ թերթերու առաջինն այն բաժանորդներուն որ մի քանի թիւ ստանալէ ետեւ կ'յապաղեն բանեգինը ուղարկել :

Ե. Հրատարակութեան համար զրկուած, բայց ու է պատճառաւ անտիպ մնացած յօդուած ու գրուած ետ չեն զրկուիր : Դրկուած յօդուածք թղթին միայն մէկ երեսին վրայ պէտք է գրուած լինին ի դիւրութիւն :

Զ. Նշեալէն անպատասխանի կ'մնան այսպիսի զանցառութեան առթիւ գրողն խնդրուած ու է բացատրութիւն :

Է. Ընդունելի չեն անվճար նամակ կամ ծրար :

Ը. Խմբագրութիւնն պատասխանատու չէ այն բաժանորդաց որք իրենց տեղափոխութեամբ չեն ստանար թերթերն, իսկ այն բաժանորդներն որ կանոնաւոր թերթերն չեն ստանար, ժամանակին կ'պարտաւորին իմացնել խմբագրութեան, տարին լրանալէն վերջ ու է այսօրինակ առարկութիւնք ընդունելի չեն :

Թ. Պիտի ծանուցուին թերթին մէջ ամեն նոր հրատարակութիւններ որոցմէ երկ երկու օրինակ կ'ըրկուին խմբագրութեան :

Ճ. Ա. Մամուլ կ'հրատարակէ նաեւ ծանուցութիւններ շատ չափաւոր գիներով :

ԺԱ. Ա. Մամուլ իբրեւ յաւելում տպելու առաջարկ կ'ընդունի գրական մասնաւոր վճարմամբ :

ԺԲ. Ամեն նամակ, զրամ, գիրք եւայլն պէտք է ուղղել առ Խմբագիր - Տօրէնն :

Հասցէ

م. ماموريان مخدومی ازوير

Մ. Մամուրեան Ռոդի — Իզմիր

M. Mamourian Fils — Smyrne

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

24	թիւի	ըրշ	արծ.	60	Բաղաքիս	համա.
24	»	»	»	70	Գաւառաց	»
12	»	»	»	35	»	»
8	»	»	»	15	Արտասահմանի	»
4	»	»	»	6	Միջաւտտանի	»
2	»	»	»			

ԳԻՆ 3 1 ՐՈՒՇ

de la Revue Armenienne VIENTNES
au couvent des R. R. P. P. Mechitaristes
VII Méchtharisingasse 4
VIENNE